

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง “ค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี” จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ สามารถประมวลเป็นประเด็นสำคัญเพื่อนำเสนอได้ตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม
 - 1.1 ความหมายของจริยธรรม
 - 1.2 ความสำคัญของจริยธรรม
 - 1.3 โครงสร้างของจริยธรรม
 - 1.4 องค์ประกอบของจริยธรรม
 - 1.5 ประเภทของจริยธรรม
 - 1.6 คุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทย
 - 1.7 การวัดจริยธรรม
2. แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม
 - 2.1 ความหมายของค่านิยม
 - 2.2 ความสำคัญของค่านิยม
 - 2.3 ประเภทของค่านิยม
 - 2.4 ความหมายของค่านิยมทางจริยธรรม
 - 2.5 ความสำคัญของค่านิยมทางจริยธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ
 - 3.1 ที่มาของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ
 - 3.2 ความหมายของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ
 - 3.3 แนวปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

4. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

4.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพือาเจต์

4.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

5. การจัดการศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี

5.1 ข้อมูลโรงเรียนและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี

5.2 หลักสูตรและการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม

5.3 กิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยภายในประเทศ

6.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

รายละเอียดของแต่ละประเด็น มีดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

1. ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศ สำหรับการพัฒนา ประเทศนั้นต้องเน้นการพัฒนาในด้านจริยธรรมของบุคคลควบคู่กันไปเช่นกัน และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาประเทศก็เพื่อที่จะให้ประชาชนในประเทศมีความเจริญก้าวหน้า ความสมบูรณ์และมีความมั่นคง โดยยึดหลัก 3 ประการ คือ 1) ความก้าวหน้า 2) ความมีเสถียรภาพ และ 3) ต้องมีความยุติธรรมในสังคม สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนา คือ การมีอวิชา ความเหลวไหล และการรั่วไหลในการพัฒนา ซึ่งเกิดจากความ โลภและคณหา ดังนั้นการมีหิริโอตตัปปะ จึงนับเป็นสิ่งสำคัญในตัวบุคคล เพราะว่าถ้าทุกคนต่างมีความละอายแก่ใจตนและเกรงกลัวต่อบาปในการประพฤติปฏิบัติที่ผิดศีลธรรมแล้ว การพัฒนาจะสามารถดำเนินไปได้อย่างถูกต้องทิศทางและเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหากมีสติสัมปชัญญะควบคู่ด้วยจะเป็นสิ่งที่จะช่วยนำไปสู่การมีจริยธรรม

จากการศึกษาพบว่า “จริย” แปลว่าความประพฤติหรือกิจที่สามารถประพฤติได้เป็นคำที่มีความหมายทางรูปธรรม และคำว่า “ธรรม” มีความหมายหลายประการ เช่น ความดี หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันจะได้เป็น จริยธรรม (morality) ซึ่งมีผู้ให้ความหมายต่าง ๆ ดังนี้

โชติกา วรรณวงศ์ (2548, หน้า 15) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติการกระทำ และความคิดที่ถูกต้อง เหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ เว้นในสิ่งควรเว้น กระทำในสิ่งที่ควรกระทำด้วยความฉลาด รอบคอบ รู้เหตุผล ถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล รวมถึงการปฏิบัติ หรือแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิต สำหรับแต่ละบุคคลในสังคม โดยให้สอดคล้องกับปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคม

ชูวงศ์ ฉายะบุตร และมุ่งหมาย ชี้อตรง (2548, หน้า 3) กล่าวว่า จริย เป็นกริยาที่ควรประพฤติ ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นหลักของกริยาที่ควรประพฤติปฏิบัติ ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียหาย

ทิสนา แคมมณี (2546, หน้า 2) กล่าวว่า จริยธรรม เป็นการแสดงออกของการประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม สะท้อนให้เห็นถึงการมีความละเอียดถี่ถ้วน ความเมตตากรุณา ความหวังดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความเห็นอกเห็นใจ ความจริงใจ ความยุติธรรม ความเที่ยงตรง ความเสียสละ ความสามัคคี ความอดทนอดกลั้น ความขยัน การให้อภัย ความเกรงใจและอื่น ๆ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 214) ได้ให้ความหมายของจริยธรรม ว่าเป็นข้อปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ที่เป็นแนวทางในการประพฤติของแต่ละคนที่แสดงออกมาทางความคิด คำพูด การกระทำ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ศีลธรรม เป็นการงดเว้นจากการกระทำที่เป็นโทษ และคุณธรรม เป็นคุณภาพจิตฝ่ายดีซึ่งควรปฏิบัติ

พระมหาวิบูลย์ สิริภัสสโรทัย (2545, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ 2 ประการ คือ 1) จริยธรรมหรือความรับผิดชอบส่วนบุคคล หมายถึง การที่เราตัดสินใจว่าการกระทำอันไหน ถูกต้อง มีจริยธรรม ก็จะตัดสินใจกระทำสิ่งนั้น และเราทำตัวอย่างไรก็สอนคนอื่นอย่างนั้น จริยธรรมส่วนนี้อิงอยู่กับการให้คุณค่าว่าสิ่งใด หรือการกระทำใดดี ก็ตัดสินใจกระทำสิ่งนั้น หรือการกระทำนั้น เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน เป็นต้น 2) จริยธรรมสากล หมายถึง สิ่งใดที่สังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม ก็เอากฎเกณฑ์นั้นมาใช้เป็นจริยธรรมสากล เป็นการกระทำที่ทำลงไปแล้ว คนอื่น ๆ เห็นเหมือนกันว่าเป็นความดี เช่น การมีจิตใจเอื้ออารี การเสียสละ เป็นต้น

สุจิตรา สุขसार (2545, หน้า 15) กล่าวว่า “จริย” คือ ความประพฤติ กิริยาที่ควรปฏิบัติ “ธรรม” คือ ความดี เมื่อรวมกัน “จริยธรรม” แปลว่า ความประพฤติดี

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม ถูกต้องตามกฎ ศีลธรรม เป็นการกระทำที่ดีทั้งต่อตนเอง และต่อสังคม ครอบคลุมการกระทำทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ซึ่งแสดงออกมาในด้านต่าง ๆ ทั้งในชีวิตส่วนบุคคลและชีวิตทางสังคมของมนุษย์

2. ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ตลอดจนการหลั่งไหลของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้เกิดภาวะการแข่งขันกันอย่างสูง อันส่งผลถึงปัญหาจริยธรรมของประชาชน ดังนั้นการพัฒนาคนในภาวะที่สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มีแต่การแข่งขัน จึงจำเป็นต้องเน้นให้คนมีจริยธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาในส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้มีความสมดุลกับองค์ประกอบอื่นในสังคมปัจจุบัน มิฉะนั้นคนก็จะคล้อยตามไปกับกระแสสังคมสมัยใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับทุนนิยมจนลืมจริยธรรมอันดี

ปราณี ตั้งใจดี (2540, หน้า 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจริยธรรม ดังนี้

- (1) จริยธรรมเป็นพื้นฐานการแสดงออกของการกระทำที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งคุณธรรมที่เป็นบ่อเกิดซึ่งเป็นแก่นของค่านิยม
- (2) จริยธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามที่ควรปลูกฝังและดำรงรักษา
- (3) จริยธรรมนั้นผูกพันอยู่กับความสุข คือจริยธรรมเป็นเหตุ
- (4) จริยธรรมเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง จึงควรสร้างสมจริยธรรมเพื่อนำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี และความเต็มสมบูรณ์ในชีวิต
- (5) จริยธรรมเป็นสิ่งผูกพันอยู่กับคนดีและความดี และจริยธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในความควบคุมของเรา
- (6) จริยธรรมเกี่ยวพันอยู่กับความเคยชินของการประพฤติดี ตรงกันข้ามกับกิเลส ซึ่งเป็นความเคยชินกับการประพฤติชั่ว
- (7) จริยธรรมก่อให้เกิดจริยธรรมอื่น ๆ เมื่อฝึกจริยธรรมหนึ่งแล้วก็จะเกิดจริยธรรมด้านอื่น ๆ ไปด้วย

จตุพร ศีลาเดช (2543, หน้า 11-12) อธิบายความสำคัญของจริยธรรมว่า เป็นพื้นฐานของการแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมหรือการกระทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นแบบแผนของการปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ชวงส์ ฉายะบุตร และมุ่งหมาย ชื่อตรง (2548, หน้า 4-6) ได้สรุปความสำคัญของจริยธรรมไว้ดังนี้

- (1) ช่วยให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างสงบสุข
- (2) ช่วยควบคุมความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของมนุษย์ให้เติบโตไปพร้อม ๆ กัน
- (3) ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้มนุษย์
- (4) ช่วยให้เราใช้ชีวิตสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา
- (5) ช่วยให้ผู้มีคุณธรรมนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้เรียนมา สร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่า
- (6) ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ
- (7) ช่วยส่งเสริมคนดีให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น
- (8) ช่วยสร้างให้บุคคลในสังคมมีคุณธรรมประจำใจ เช่น การรู้จักเสียสละ การรู้จัก

สามัคคี การงดเว้นจากการประพฤตินิหอบ

สรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นพื้นฐานของคนดี เป็นการกระทำที่ดีงาม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความสำคัญต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของบุคคลในด้านต่าง ๆ และเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาและควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้เป็นไปในทางที่ดี สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมและในโลกอย่างมีความสุข

3. โครงสร้างของจริยธรรม

โครงสร้างของจริยธรรมประกอบด้วยแหล่งที่มาต่างกัน ซึ่งไสว มาลาทอง (2542, หน้า 10-12) กล่าวว่า จริยธรรมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

(1) ทุกคนทุกอาชีพพึงมี ได้แก่ จริยธรรมซึ่งอยู่ในรูปของนามธรรม มีลักษณะเป็นคุณภาพหรือคุณสมบัติ นำความประพฤติของบุคคลให้ออกมาในรูปของความดีงาม มีลักษณะเป็นค่านิยมที่บุคคลในสังคมส่วนใหญ่คาดหวัง แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

(1.1) ความมีศีลธรรม (moral value) จริยธรรมในเชิงนี้มีกฎเกณฑ์ทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ได้แก่ ศีล 5 ซึ่งเป็นศีลขั้นต้นของฆราวาสที่พึงประพฤติปฏิบัติตาม

(1.2) ความมีคุณธรรม (ethical value) เป็นค่านิยมซึ่งบุคคลพึงประพฤติปฏิบัติ เพราะคนส่วนใหญ่ในสังคมต้องการให้ทำเช่นนั้น เช่น สังคมมหาวิทยาลัยต้องการให้อาจารย์ผู้สอน

เป็นผู้มีความรู้อย่างถ่องแท้ พุศความจริงกับนักศึกษา เตรียมการสอนให้ครบถ้วน และคอยช่วยเหลือ นักศึกษา เป็นต้น อาจารย์ผู้มีคุณธรรมจะต้องทำตามทีกล่าวนั้น ใครไม่ทำตามถือว่าไม่มีคุณธรรม เป็นต้น

(1.3) ความมีวัฒนธรรม (conventional value) ได้แก่ การยึดถือและปฏิบัติตามระเบียบประเพณีของสังคม ไม่ประพฤติตนอกริตนอกรอย หรือเบี่ยงเบนออกจากเกณฑ์มาตรฐานของสังคม ผู้ที่เดินตามร่องรอยของขนบธรรมเนียม นับได้ว่าเป็นผู้มีจริยธรรม

(1.4) ความมีกฎหมายและกฎเกณฑ์ (legal value) การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมายของสังคม เป็นการแสดงออกทางจริยธรรมอย่างหนึ่ง เพราะกฎหมาย คือ หลักเกณฑ์ นำความประพฤติของบุคคลไปในทางที่ดีงาม คนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย คือ คนไร้จริยธรรม และคุณธรรม เช่น กฎหมายห้ามฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้อื่น ผู้ใดฝ่าฝืน ถือว่า ไร้คุณธรรม เป็นต้น

(2) กลุ่มอาชีพหนึ่ง ๆ พึงมี (professional value) เป็นจริยธรรมประจำกลุ่มอาชีพหนึ่ง ๆ เป็นจริยธรรมในเชิงปฏิบัติ เป็นกฎเกณฑ์ที่นำการปฏิบัติไปสู่เป้าหมาย เพื่อความสำเร็จในการทำมาหาเลี้ยงชีพในแต่ละแขนง จริยธรรมในวิชาชีพเป็นกฎเกณฑ์ที่แคบ ใช้เฉพาะในกลุ่มอาชีพหนึ่ง ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวกับวิชาชีพอื่น ๆ นอกวงการ เรียกจริยธรรมทางอาชีพนี้ว่า จรรยาบรรณในวิชาชีพ (code of ethics) เป็นกฎเกณฑ์อย่างเป็นรูปธรรมที่ร่างไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น จรรยาบรรณของข้าราชการ ได้แก่ การรับใช้ประชาชน การทำงานเพื่อประเทศชาติและประชาชน การเสียสละและการมีศีลธรรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า โครงสร้างของจริยธรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) จริยธรรมที่ทุกคนทุกอาชีพพึงมี ได้แก่ จริยธรรมซึ่งอยู่ในรูปของนามธรรม มีลักษณะเป็นคุณภาพหรือคุณสมบัติที่นำความประพฤติของบุคคลให้ออกมาในรูปของความดีงาม 2) จริยธรรมที่กลุ่มอาชีพหนึ่ง ๆ พึงมี เป็นจริยธรรมหรือจรรยาบรรณประจำกลุ่มอาชีพหนึ่ง ๆ เป็นจริยธรรมในเชิงปฏิบัติ เป็นกฎเกณฑ์ที่นำการปฏิบัติไปสู่เป้าหมาย เพื่อความสำเร็จในการทำมาหาเลี้ยงชีพในแต่ละแขนง

4. องค์ประกอบของจริยธรรม

พระพุทธทาส อินทปัญโญ (2537, หน้า 55 – 56) กล่าวว่า มรรคมืองค์ประกอบ 8 ประการ คือ

- (1) สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ
- (2) สัมมาสังกัปปะ คำริชอบ
- (3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ

(4) สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ

(5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ

(6) สัมมาวายามะ เพียรชอบ

(7) สัมมาสติ ระลึกชอบ

(8) สัมมาสมาธิ ตั้งใจชอบ

และในองค์มรรคทั้ง 8 จำแนกเป็นองค์ประกอบของจริยธรรมได้ 3 ประการ ดังนี้

(1) องค์ประกอบทางปัญญา (higher wisdom) ประกอบด้วย ปัญญาอันเห็นชอบ และคำริชอบ

(2) องค์ประกอบทางศีล (higher morality) ประกอบด้วย วาจาชอบ การกระทำชอบ และเลี้ยงชีพชอบ

(3) องค์ประกอบทางจิต (higher mentality) ประกอบด้วย เพียรชอบ ระลึกชอบ และตั้งใจชอบ

ประภาสรี สีหอำไพ (2540, หน้า 48) กล่าวว่า จริยธรรมเปรียบเสมือนเครื่องชี้แนวทางให้ผู้คนในสังคมแต่ละคนใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคม ฉะนั้นจริยธรรมจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

(1) ระเบียบวินัย (discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ ทุกคนสามารถทำทุกอย่างได้ตามอำเภอใจ ย่อมเดือดร้อนระส่ำระสาย ขาดผู้นำผู้ตาม ขาดระบบที่กระชับความเข้าใจเป็นแบบแผนให้ยึดถือปฏิบัติ มีการหย่อนระเบียบวินัย ยากที่จะพัฒนาไปได้ ทัดเทียมชาติอื่น ๆ จึงควรประพฤติปฏิบัติตามจารีตประเพณีของสังคม

(2) สังคม (society) เป็นการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผน ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันแสดงควมมีระเบียบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นกลุ่มที่ขยายวงกว้าง เรียกว่า สังคม

(3) อิสระเสรี (autonomy) หมายถึง การมีจิตสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับ ก่อให้เกิดความอิสระ สามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการศึกษาและประสบการณ์ชีวิต มีความสุขอยู่ในระเบียบวินัย และสังคมของตน เป็นค่านิยมสูงสุดที่คนได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถบำเพ็ญตน ตามเสรีภาพเฉพาะตนได้อย่างอิสระ สามารถปกครองตนเองและชักนำตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรมได้

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (2542, หน้า 6-7) อธิบายว่า จริยธรรมจำแนกออกเป็น 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ดังนี้

(1) องค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา (cognitive component) หมายถึง ส่วนที่เก็บสะสมความรู้ ความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม และเป็นส่วนที่จะประเมิน หรือตัดสินว่า พฤติกรรมใดดี ถูก ควรทำ และพฤติกรรมใดไม่ดี ผิด ไม่ควรกระทำ ได้แก่ ความคิดทางจริยธรรม (moral thought) ค่านิยมทางจริยธรรม (moral value) ความเชื่อทางจริยธรรม (moral belief) ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม (moral cognitive) การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม (moral reasoning) และการตัดสินทางจริยธรรม (moral judgment)

(2) องค์ประกอบทางอารมณ์ (affective component) หมายถึง ความรู้สึก หรือ ปฏิกริยา ที่มีต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมว่า มีความพอใจ ชอบหรือไม่ชอบ ได้แก่ เจตคติทางจริยธรรม (moral attitude) ความรู้สึกทางจริยธรรม (moral feeling) และปฏิกริยาทางจริยธรรม (moral reaction)

(3) องค์ประกอบทางพฤติกรรม (behavioral component) หมายถึง พฤติกรรม หรือการกระทำที่บุคคลแสดงออกมา ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นพฤติกรรมที่สามารถตัดสินใจได้ว่า ดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควร ได้แก่ พฤติกรรมทางจริยธรรม (moral conduct) การกระทำทางจริยธรรม (moral act) และพฤติกรรมทางจริยธรรม (moral behavior)

สำหรับการจำแนกลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น นักพฤติกรรมศาสตร์ได้จำแนกลักษณะทางจริยธรรมออกเป็น 4 ลักษณะดังนี้ (ศิวินี ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, 2544 , หน้า 13)

(1) ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ที่ คนในสังคมของตนนั้นถือว่าการกระทำชนิดใดดี ควรกระทำ และการกระทำชนิดใดเลว ควรงดเว้น ลักษณะพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม หรือไม่เหมาะสมมากน้อยเพียงใด ความรู้เชิงจริยธรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคมและศาสนาส่วนใหญ่ เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด โดยเฉพาะในช่วงอายุ 2-10 ปี จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้เป็นพิเศษ

(2) ทัศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่า ตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรม ของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลมีความกว้างขวางกว่าความรู้เชิง

จริยธรรมของบุคคล เพราะทัศนคตินี้รวมทั้งความรู้ และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลในเวลาหนึ่งยังอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้

(3) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกันอาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้ นักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม คือ พิวอาเจต์ และ โคลเบอร์ก ได้ใช้การอ้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องแสดงถึงพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคล คือ พัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ของบุคคล

(4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและให้การสนับสนุนมีหลายประเภท เช่น การให้ทาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก นอกจากนี้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอีกพวกหนึ่งคือพฤติกรรมในสถานที่เข้าชวนใจ หรือในสภาพช่วยยื้อให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสถานที่ช่วยยื้อ เช่น การโกงสิ่งของ เงิน ทอง หรือคะแนน และการกล่าวเท็จ เป็นต้น ซึ่งอาจรวมเรียกว่า พฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลให้ความสำคัญมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการกระทำในทางที่ดีและเร็วของบุคคลนั้น ส่งผลโดยตรงต่อความผาสุกหรือความทุกข์ของสังคม

องค์ประกอบของจริยธรรมทั้ง 4 ด้าน คือความรู้เชิงจริยธรรม ทัศนคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยผู้มีจริยธรรมสูงนั้นมักเป็นผู้มีความรู้เชิงจริยธรรม และมีเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นอย่างดี กล่าวคือ เป็น ผู้มีความรู้ความเข้าใจว่า ในสังคมของตนนั้นการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการกระทำโดยใช้เหตุผลที่เหมาะสมหรือมีเหตุผล นอกจากนี้ยังมีทัศนคติเชิงจริยธรรม กล่าวคือ มีความรู้สึกชอบพฤติกรรมที่เหมาะสมที่สังคมยอมรับ และมีความรู้สึกไม่ชอบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือที่สังคมไม่ยอมรับ และมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม คือ กระทำในส่วนที่เป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน งดเว้นการกระทำที่ผิดกฎเกณฑ์ของสังคม ส่วนผู้มีจริยธรรมต่ำนั้นอาจเป็นผู้ขาดองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านนี้ หรืออาจขาดองค์ประกอบบางอย่างก็ได้

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของจริยธรรมประกอบด้วยความรู้เชิงจริยธรรม
ทัศนคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

5. ประเภทของจริยธรรม

อุทุมพร จามรมาน (2535, หน้า 261, อ้างถึงใน กนกทอง สุวรรณบุลย์, 2545, หน้า 28) ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

(1) ค่านิยมทางจริยธรรม (moral values) เป็นส่วนที่สังเกตโดยตรงไม่ได้ มีลักษณะเป็นความเชื่อ การเห็นคุณค่า และความพอใจที่จะยอมรับยึดถือ

(2) พฤติกรรมจริยธรรม (moral conduct) เป็นพฤติกรรมที่แสดงอยู่ในมาตรฐานของสังคมตามที่สังคมต้องการ

ปราชญา กล้าผจญ (2544, อ้างถึงใน <http://www.e-book.ram.edu/e-book/c/CU503/CU503-1.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2556) ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) จริยธรรมสำหรับผู้ครองเรือน เป็นจริยธรรมเบื้องต้นที่มนุษย์ทั่วไปสามารถปฏิบัติได้ เช่น ศีล 5 เป็นธรรมประจำใจสำหรับผู้ครองเรือนที่เรียกว่า ฆราวาส หรือ อาคาริกชน (อยู่ในอาคารบ้านเรือน) มนุษย์ผู้ยังมีโลกียวิสัยอันอยู่ในขั้นสันดาน

(2) จริยธรรมสำหรับผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ได้แก่ ธรรมอันมิใช่โลก คือ ผู้ที่งดเว้นจากกามทั้งปวง ละโลก สละเพศฆราวาส ออกบวชเป็นพระ นักบวช ฤๅษีชีไพร ท่องเที่ยวไปในป่าเขา หรือไม่ก็จำพรรษาอยู่ในวัด หรือเป็นพระธุดงค์ออกจาริกแสวงบุญไปเรื่อย ๆ พวกนี้เรียกว่า อานาคาริกชน (พวกไม่มีบ้านช่องอาศัย)

สายฝน สาระผล (2553) สรุปประเภทของจริยธรรมได้ 2 ประการ คือ (<http://www.kmblog.rmutp.ac.th/chantana.p/?p=62> เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2556)

(1) จริยธรรมภายใน เป็นสิ่งที่อยู่ภายในอาจจะไม่แสดงออก ซึ่งเป็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด เจตคติของบุคคล และสภาวะของจิตใจของแต่ละบุคคล เช่น ความปราศจากอคติ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที และมีความเมตตากรุณา

(2) จริยธรรมภายนอก คือ พฤติกรรมภายนอกที่บุคคลแสดงออกมา ซึ่งสามารถสังเกตได้ด้วยตาเปล่าว่า มีความซื่อตรง มีสัจจวาจา มีระเบียบวินัย รับผิดชอบเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงาน มีความขยันหมั่นเพียร ความประณีต สุภาพอ่อนน้อม ให้ความช่วยเหลือเอื้ออาทร เคารพกฎกติกา และมีมารยาท

สรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของจริยธรรมอาจแบ่งได้หลายลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้แบ่ง เช่น แบ่งเป็น 1) จริยธรรมภายใน 2) จริยธรรมภายนอก นอกจากนี้อาจแบ่งเป็น 1) ค่านิยมทางจริยธรรม 2) พฤติกรรมทางจริยธรรม หรือ 1) จริยธรรมสำหรับผู้ครองเรือน และ 2) จริยธรรมสำหรับผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นต้น

6. คุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540, หน้า 1-6) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางจิตใจ ที่จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ช่วยสร้างเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนให้มีความเก่ง ความดี และมีความสุข ซึ่งเกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด โดยเน้นจริยธรรมเป็นสำคัญ เพื่อหาแนวทางในการปลูกฝังค่านิยมและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนและสังคมไทย โดยมุ่งเน้นให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5 ประการ ได้แก่

(1) ความสนใจใฝ่รู้และสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงถึงความกระตือรือร้น สนใจใฝ่คิดค้นแสวงหาความรู้ด้านต่าง ๆ

(2) ความมีน้ำใจ เป็นคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึกที่ดีที่บุคคลกระทำเพื่อผู้อื่นและสังคม ความมีน้ำใจเป็นคุณลักษณะที่เด่นของคนไทยที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในสังคมชนบท ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเอื้ออาทรต่อกัน ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่น่าอยู่ การเปลี่ยนแปลงของสังคมเมืองที่เน้นเศรษฐกิจ ทำให้วิถีชีวิตของคนมีความเร่งรีบ และต่อสู้มากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการแสดงออกต่อกันด้านความมีน้ำใจ และปรากฏชัดมากขึ้นในสังคมอุตสาหกรรม หากสังคมไม่ให้ความสนใจในการส่งเสริมด้านความมีน้ำใจ ก็อาจทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ความมีน้ำใจมีพื้นฐานมาจากการรู้จักช่วยเหลือ รับผิดชอบต่อตนเอง และการรู้จักเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น รู้สึกเห็นอกเห็นใจอันจะนำมาซึ่งการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น รู้จักแบ่งปันและให้ ตลอดจนเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทน

(3) ความมีวินัย เป็นคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่จะช่วยให้สามารถควบคุมตนเอง และปฏิบัติตนตามระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาเชื่อว่า วินัยมีพื้นฐานมาจากวันแรกของชีวิต มีการเรียนรู้ การเลียนแบบและฝึกฝนจากบุคคลและสังคมแวดล้อมไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกิดการซึมซับคุณธรรมขึ้นภายใน ทำให้เกิดพฤติกรรมจริยธรรม และคุณธรรมของบุคคล

(4) ความเป็นไทย เป็นคุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงถึงการเห็นคุณค่า ภาควินัยและสำนึกในความเป็นไทยที่มีวัฒนธรรม พร้อมทั้งจะปฏิบัติ ปกป้องอนุรักษ์และสืบทอด

อีกทั้งเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แต่เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกไร้พรมแดน ความเป็นไทยจะคงอยู่ยาวนานเพียงใดขึ้นอยู่กับ การดูแลรักษาและอนุรักษ์ความเป็นไทย จึงต้องช่วยกันปลูกฝังสิ่งที่ดีงามด้านความเป็นไทยสู่จิตใจของเด็กและเยาวชน

(5) การบริโภคด้วยปัญญาในวิถีชีวิตไทย เป็นการวิเคราะห์ให้ไตร่ตรอง และตัดสินใจเลือกรับหรือกระทำสิ่งใด ๆ ด้วยความรู้และเข้าใจในประโยชน์ และคุณค่าที่แท้จริง การศึกษาไทยควรเน้นในเรื่องการบริโภคด้วยปัญญา แต่ความก้าวหน้าทางวัตตุนิคที่มนุษย์ไม่อาจควบคุมให้อยู่ในหลักการแห่งความพอดีเป็นความเสื่อมทางจิตใจ พฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกมาจึงมีลักษณะของการสร้างความเสื่อมแก่สภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือชนชาตินำไปสู่ความวิปริตของดินฟ้าอากาศ ทุกชีวิตในโลกจึงไร้ความปลอดภัย เพราะความเจริญทางด้านวัตตุนิคแต่ขาดความเจริญทางด้านจิตใจ

ลำดวน ศรีมณี (2539, หน้า 3-4) กล่าวว่า ลักษณะทางสังคมของมนุษย์มีขอบเขตครอบคลุม ถึงพฤติกรรมทางสังคม แต่สามารถสรุปลักษณะของจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมมี 2 ลักษณะ คือ

(1) ลักษณะที่สังคมต้องการ คือ พฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม และให้การสนับสนุนแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ยกย่องสรรเสริญให้เป็นผู้มีเกียรติในสังคม

(2) ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการ คือ พฤติกรรมที่สังคมประณามว่า ไม่ดี ไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม และไม่สนับสนุนผู้กระทำโดยวิธีการลงโทษผู้มีพฤติกรรมเช่นนั้น เพื่อให้รู้สึกสำนึกว่า เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่ควรกระทำต่อไป

สายสุริย์ จุติกุล (2523, หน้า 140 -141) จำแนกจริยธรรมออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ 13 กลุ่ม ดังนี้

- (1) การบังคับตนเอง คือ การมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ฯลฯ
- (2) ความรับผิดชอบต่อสังคม คือ เคารพระเบียบ เคารพกฎหมาย กฎข้อบังคับ ฯลฯ
- (3) ความเสมอภาค คือ มีความเป็นธรรมในสังคม รักษา และเคารพในสิทธิของผู้อื่น การไม่เบียดเบียนกัน ฯลฯ
- (4) ความเสียสละ คือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ฯลฯ
- (5) ความซื่อสัตย์ คือ ความไม่ฉ้อโกง ความตรง ไม่พูดเท็จ รักความจริง ฯลฯ

(6) ความกล้า คือ กล้ารับความจริง พุคความจริง กล้าที่จะมีความคิดเห็นของตน รวมทั้งกล้าที่จะสู้กับความผิดเพื่อความถูกต้อง ฯลฯ

(7) การมีแนวคิดกว้าง คือ มีความพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นที่ต่างจากตน ฯลฯ

(8) ความสามัคคี คือ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการร่วมงานกับผู้อื่น ฯลฯ

(9) เข้าใจและมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว คือ รักสันโดษ รู้จักพอ ไม่โลภไม่หลง ฯลฯ

(10) ความมีเมตตากรุณาและการให้อภัย

(11) ความ پاکเพียรและอดทน

(12) การรู้จักคุณค่าของการทำงาน คือ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีทัศนคติที่ดีต่องานบริสุทธิ์ทุกประเภท ค่าของคนอยู่ที่การทำงาน ฯลฯ

(13) การรู้จักค่าของทรัพยากร คือ การประหยัด และการออม ฯลฯ

ในการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย ในวันที่ 22 - 27 มกราคม พ.ศ. 2523 (กรมวิชาการ, 2523, หน้า 146 -157) มีการสรุปโครงสร้างของคุณลักษณะของจริยธรรม ดังนี้

(1) ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันด้วยความ پاکเพียร และด้วยความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติ หน้าที่ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

(2) ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทางกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น

(3) ความมีเหตุผล หมายถึง ความสามารถในการใช้ปัญญาในการประพฤติปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจ โดยไม่ผูกพันกับอารมณ์ และความยึดมั่นของตนเองที่มีอยู่เดิม ซึ่งอาจผิดได้

(4) ความกตัญญูกตเวทิตี หมายถึง ความรู้บุญคุณ และตอบแทนคุณต่อผู้อื่น และสิ่งอื่นที่มีบุญคุณ

(5) การรักษาระเบียบ หมายถึง การควบคุมความประพฤติหรือปฏิบัติให้ถูกต้อง และเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม

(6) ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเองด้วย

(7) ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำกิจการให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

(8) การประหยัด หมายถึง การใช้สิ่งของทั้งหลายพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ยอมให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่พอเหมาะพอควร

(9) ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริง และเหตุผล ไม่มีความลำเอียง

(10) ความอุตสาหะ หมายถึง ความพยายามอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน

(11) ความเมตตา กรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข และความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

สรุปได้ว่า คุณลักษณะเชิงจริยธรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทย มีหลายประการ เป็นต้นว่า ต้องมีความสนใจใฝ่รู้และสร้างสรรค์ มีน้ำใจ มีวินัย ความเป็นไทย มีการบริโภคด้วยปัญญาในวิถีชีวิตไทย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ กตัญญู กตเวทิต์ เสียสละ ประหยัด และออม ฯลฯ

7. การวัดจริยธรรม

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า จริยธรรมประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ความรู้ในเนื้อหาทางจริยธรรม ความรู้สีกทางจริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรม ดังนั้นถ้าจะวัดจริยธรรมให้ครอบคลุมจึงควรออกแบบเครื่องมือวัดให้ได้ทั้ง 3 ส่วน แต่สิ่งที่ต้องการมากที่สุด คือ ด้านพฤติกรรมทางจริยธรรม เพราะเป็นการแสดงการกระทำเมื่อคนพบปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมขึ้น การแสดงการกระทำพร้อมระบุเหตุผล จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2543, หน้า 184)

7.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัดจริยธรรม

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวัดจริยธรรม (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 184 -185) มีดังนี้

(1) กำหนดจริยธรรมที่จะวัดเป็นเหมือนจุดประสงค์ว่า ต้องการวัดจริยธรรมอะไรเป็นแบบรวม หรือแบบเดี่ยวเฉพาะอย่าง เช่น ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา เป็นต้น

(2) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจจริยธรรมนั้น ๆ ดีขึ้น สามารถนิยามได้ชัดเจน เพราะการวัดผลจะต้องรู้ว่า สิ่งที่ต้องการมีลักษณะอย่างไร

(3) เลือกรูปแบบของเครื่องมือ ในการสร้างเครื่องมือการวัดจริยธรรมมีรูปแบบหลายอย่าง แล้วแต่จะเลือกตามความเหมาะสมของจุดมุ่งหมาย

(4) เขียนข้อความ ภาพ หรือสถานการณ์และข้อคำถาม โดยเอาความรู้จากขั้นที่ 1-3 มาใช้ประโยชน์ เพื่อเขียนข้อคำถามให้สามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการให้ได้

(5) ตรวจสอบเครื่องมือ เป็นการตรวจสอบเบื้องต้นโดยผู้ชำนาญทางจริยธรรมด้านนั้น และโดยผู้ชำนาญทางด้านการวัดผล ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องมือที่สร้างขึ้นมาก่อนนำไปทดลองมีความมั่นใจในขั้นแรกก่อน

(6) ตรวจสอบคุณสมบัติรายข้อ หลังจากทดลองแล้วผู้สร้างเครื่องมือตรวจให้คะแนน และนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพเบื้องต้นว่า แต่ละข้อวัดจริยธรรมนั้นได้จริงหรือไม่ ข้อใดคุณภาพดีก็เก็บไว้ ข้อใดไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดก็เอาไปปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดลองใหม่ แต่ถ้าสร้างไว้มาก ๆ ก็สามารถเลือกเอาแต่ข้อดี ๆ ไปวัดจริยธรรมนั้นได้เลย

(7) จัดข้อคำถามเป็นชุด ในที่นี้หมายถึง การจัดกลุ่มของข้อคำถามที่มีคุณภาพดีทุกข้อ ตรงตามจุดมุ่งหมายในการวัดจริยธรรม จำนวนข้อต้องมีสัดส่วนของจริยธรรมที่ต้องการวัดเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมตามที่ตั้งไว้

(8) ศึกษาคุณภาพ หมายถึง ศึกษาความเที่ยงตรง (validity) เพื่อดูว่า ข้อคำถามสามารถวัดจริยธรรมที่ต้องการได้หรือไม่ นอกจากนั้นยังต้องศึกษาความเชื่อมั่น (reliability) เพื่อดูว่าข้อคำถามมีความคงเส้นคงวาของคะแนนการตอบหรือไม่ คุณภาพทั้ง 2 อย่างจะต้องถึงเกณฑ์ที่ดีของทฤษฎีทางการวัดผล ถ้าคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์จำเป็นต้องปรับปรุงใหม่ให้ดีขึ้น

(9) สร้างเกณฑ์ปกติ (norms) หมายถึง ข้อเท็จจริงทางสถิติที่บรรยายการแจกแจงของคะแนนจากประชากร ที่นิยามไว้ชัดเจนแล้ว ซึ่งเป็นคะแนนตัวที่จะบอกระดับจริยธรรมของผู้ตอบว่า อยู่ในระดับใด เมื่อเทียบกับคนส่วนใหญ่

สรุปขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือวัดจริยธรรมได้ว่า จำเป็นต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดจริยธรรมที่จะวัด ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเลือกรูปแบบของเครื่องมือ เขียนข้อความภาพ หรือสถานการณ์และคำถาม ตรวจสอบเครื่องมือ ฯลฯ

7.2 รูปแบบในการวัดจริยธรรม

รูปแบบการวัดจริยธรรม (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 188-189) มีดังนี้

(1) วัดเนื้อหาจริยธรรม หมายถึง เนื้อหาของจริยธรรมที่สังคมกำหนดไว้เมื่อประพฤติปฏิบัติแล้วจะทำให้สังคมอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งตนเองและผู้อื่น สิ่งที่สังคมสอนจึงเป็นเนื้อหาที่ควรยึดไว้ก่อน การสอนความรู้แบบนี้จะใช้มากที่สุด เพราะมีวิชาที่มีเนื้อหาทางจริยธรรมเกี่ยวข้องอยู่มาก การสร้างข้อคำถามแบบนี้เป็นแบบการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อคำถามอาจเป็นการอธิบาย เติมคำ จับคู่ และเลือกตอบก็ได้

(2) วัดความรู้สึกทางจริยธรรม เป็นพื้นฐานอันหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม แต่ในความเป็นจริงแล้ว จริยธรรมเน้นการแสดง การตัดสินใจลงมือกระทำ เมื่อพบกับปัญหาทางจริยธรรม ซึ่งการตัดสินใจนั้น แสดงว่า ต้องมีพื้นฐานความรู้สึกมาก่อน การวัดแบบนี้ใช้วิธีการวัดเจตคติก็ได้ คือ กำหนดเป้าซึ่งเป็นจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ แล้วเขียนข้อความแสดงความรู้สึก อาจจะใช้วิธีของ Thurstone หรือของ Likert หรือของ Osgood ก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม สิ่งที่ควรระวังคือ เป้าที่จะวัดเป็นอะไร จะต้องหาข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าให้มีความเป็นไปได้ให้มากที่สุด

(3) วัดพฤติกรรมการแสดงออกทางจริยธรรม เป็นการวัดจริยธรรมได้ตรงจุดที่สุด เพราะจริยธรรมมองในแง่การพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำ เมื่อพบความขัดแย้งทางจริยธรรม การตัดสินใจจึงต้องใช้ค่านิยมหรือคุณธรรมระดับใดระดับหนึ่ง แล้วแต่มีโนธรรมหรือจิตสำนึกที่อยู่ในใจคนนั้น การวัดสามารถทำได้หลายแบบ เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การใช้ข้อความแสดงจริยธรรมให้เลือกตอบ การใช้สถานการณ์ย่อย ๆ ให้เขียนตอบ หรือเขียนตัวเลือกให้ตอบ

สรุปได้ว่า รูปแบบในการวัดจริยธรรมประกอบไปด้วยการวัด 3 ส่วน คือ การวัดความรู้ในเนื้อหาความรู้ทางจริยธรรม การวัดความรู้สึกทางจริยธรรม และการวัดพฤติกรรมทางจริยธรรม ถ้าจะวัดให้ครอบคลุมจึงควรออกแบบเครื่องมือวัดให้ได้ทั้ง 3 ส่วน แต่สิ่งที่ต้องการมากที่สุด คือ ด้านพฤติกรรมทางจริยธรรม เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความคิด รวมถึงความรู้สึกของผู้แสดงด้วย เมื่อค้นพบปัญหาความขัดแย้งทางจริยธรรมแล้ว การแสดงออกซึ่งความรู้เกี่ยวกับการกระทำพร้อมเหตุผลจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม

1. ความหมายของค่านิยม

มีผู้ให้คำนิยามของค่านิยมไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

จันทนะ วิไลพัฒน์ (2542, หน้า 20) ให้ความหมายของค่านิยมว่า หมายถึง ความเชื่อถือ ความนิยมชมชอบ และการยอมรับต่อสภาพหรือการกระทำว่า เป็นสิ่งที่มีค่า มีความสำคัญ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่านั้น ๆ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2546, หน้า 26) ให้ความหมายว่า ค่านิยม คือ สิ่งในกลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ เห็นว่า เป็นสิ่งที่น่านิยม น่ากระทำ น่ายกย่อง เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เหมาะสมที่จะยึดถือ พึงปฏิบัติร่วมกันในสังคม ค่านิยมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เนื่องจากมีการเรียนรู้ ปลุกฝัง และถ่ายทอดจากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง สังคมแต่ละสังคมจึงมีค่านิยมต่างกันไป ค่านิยมช่วยให้การดำเนินชีวิตในสังคมมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน และทำให้การดำเนินชีวิตของสมาชิกมีเป้าหมาย ช่วยสร้างความปึกแผ่นให้แก่สังคม อย่างไรก็ตาม ค่านิยมเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ ในปัจจุบันนี้สังคมไทยมีค่านิยมใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก เช่น ค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ค่านิยมในการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ([http : //www.ebook.nfe.go.th/nfe_ebook/data_o_ebook/pdf/012/0012_18.pdf](http://www.ebook.nfe.go.th/nfe_ebook/data_o_ebook/pdf/012/0012_18.pdf) เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2556)

วิรัช วิรัชนิการวรรณ (2547, หน้า 31) ได้สรุปความหมายของค่านิยมว่า หมายถึง ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ หรือพฤติกรรม ที่มีลักษณะถาวร ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมยึดถือ นำมาปฏิบัติในหน้าที่การงาน หรือในการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่า ค่านิยม หมายถึง ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ หรือการกระทำที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล เลือกลงไว้ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสม และนำมาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างเต็มใจ

2. ความสำคัญของค่านิยม

จุฑามณี จาบตะขบ (2542, หน้า 22 อ้างถึงใน กนกทอง สุวรรณบุลย์, 2545, หน้า 20) กล่าวถึงความสำคัญของค่านิยมว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทั้งในทางร่างกาย และจิตใจ มนุษย์จะใช้ค่านิยมเป็นเครื่องมือประเมินเหตุการณ์หรือพฤติกรรมของคนอื่น แล้ววินิจฉัยว่า ดีหรือเลว ควรทำหรือไม่ควรทำ น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ ค่านิยมของบุคคลจะช่วยตัดสินใจในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ

- (1) ช่วยในการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ
- (2) ช่วยสร้างมาตรฐานและแบบฉบับความประพฤติของบุคคล
- (3) ช่วยในการกำหนดค่าที่ของตนเองต่อเหตุการณ์ที่ต้องเผชิญ
- (4) มีอิทธิพลเหนือจิตใจในการเลือกคบหาบุคคลอื่น และเลือกกิจกรรมทางสังคมที่

ตนจะต้องเข้าร่วมด้วย

- (5) ช่วยกำหนดแนวความคิดของบุคคล

ค่านิยมมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในทุกสังคม เพราะค่านิยมสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพความแตกต่างทางสังคมได้ ความสำคัญของค่านิยมมีดังนี้ (รัตนวดี โชติภพนิช, 2550, หน้า 79 - 80)

- (1) เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์
- (2) เป็นหลักในการประเมินผลของความประพฤติ
- (3) ช่วยรักษาเอกราชของชาติให้มั่นคงยืนยาว

เชเมอร์ฮอนและคณะ (Schemerhorn and Others, 1998, p. 42) กล่าวว่า ความแตกต่างของบุคคลเป็นผลมาจากความแตกต่างของค่านิยมและทัศนคติ ค่านิยมมีผลต่อการแสดงออก ดังนั้นค่านิยมจึงมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรม

สรุปได้ว่า ค่านิยมมีความสำคัญต่อบุคคลสำหรับใช้ในการประเมินพฤติกรรม และสถานการณ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตทั้งของตนเองและนำไปประเมินการกระทำผู้อื่นในสังคม เพราะค่านิยมส่งผลต่อความคิด การตัดสินใจ และการกระทำของบุคคล

3. ประเภทของค่านิยม

ประเภทของค่านิยม ตามแนวคิดของฟีนิกซ์ (phenix อ้างถึงใน มาลินี จุฑะรพ, 2537, หน้า 270) แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

(1) ค่านิยมทางวัตถุ (material values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับปัจจัย 4 ของมนุษย์ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค

(2) ค่านิยมทางสังคม (social values) เป็นค่านิยมที่ช่วยก่อให้เกิดความรัก และความสัมพันธ์กันในสังคม

(3) ค่านิยมทางด้านความจริง (truth values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความจริง ซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้ เช่น นักปราชญ์ และนักวิทยาศาสตร์ ที่ต้องการค้นคว้าหาแก่นแท้ของความจริงทางธรรมชาติ

(4) ค่านิยมทางจริยธรรม (moral values) ได้แก่ ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ เป็นต้น

(5) ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (aesthetic values) เป็นความซาบซึ้งในความดี และความงามของสิ่งต่าง ๆ

(6) ค่านิยมทางศาสนา (religious values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความปรารถนา ความสมบูรณ์ของชีวิต รวมทั้งความรัก และการบูชาในศาสนาด้วย

แฟรนเคิล (Fraenkel, 1980, pp. 6-7, อ้างถึงใน กนกทอง สุวรรณบุลย์, 2545, หน้า 22) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์ หมายถึง การศึกษาและพิจารณาสิ่งที่บุคคลเห็นว่าสวยงาม และมีความยินดีเบิกบานต่อสิ่งนั้น

(2) ค่านิยมทางจริยศาสตร์ หมายถึง การศึกษาพิจารณาเรื่องความประพฤติว่า บุคคลควรประพฤติอย่างไร เน้นการพิจารณาเรื่องความถูกต้อง ไม่ถูกต้อง

โรคิช (Rokeach, 1973, p. 42, อ้างถึงใน กนกทอง สุวรรณบุลย์, 2545, หน้า 22) ได้แบ่งประเภทของค่านิยมออกเป็น 2 สาขา ได้แก่

(1) ค่านิยมจุดหมายปลายทาง (terminal values) หมายถึง ค่านิยมที่เป็นความตระหนักถึงเป้าหมายความสำเร็จ ในขณะที่ยังมีชีวิต

(2) ค่านิยมที่เป็นวิถีปฏิบัติ (instrumental values) หมายถึง ค่านิยมที่เป็นวิถีปฏิบัติเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จของชีวิต

สรุปได้ว่า ค่านิยมอาจแบ่งได้หลากหลายประเภท แล้วแต่มุมมองของนักวิชาการแต่ละคนที่ใช้แบ่ง เป็นต้นว่า ค่านิยมทางวัตถุ ค่านิยมทางสังคม ค่านิยมทางความจริง ฯลฯ หรือถ้าพิจารณาโดยใช้ศาสตร์เป็นตัวแบ่ง ก็อาจจะแบ่งเป็นค่านิยมทางสุนทรียศาสตร์ และค่านิยมทางจริยศาสตร์ นอกจากนี้ยังอาจแบ่งออกเป็น ค่านิยมจุดหมายปลายทาง และค่านิยมที่เป็นวิถีปฏิบัติ เป็นต้น

4. ความหมายของค่านิยมทางจริยธรรม

มีผู้ให้ความหมายของค่านิยมทางจริยธรรมไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2524 ก, หน้า 3, อ้างถึงใน กนกทอง สุวรรณบุลย์, 2545, หน้า 31) ได้อธิบายว่า ค่านิยมทางจริยธรรม หมายถึง ส่วนของลักษณะจิต (trait) ที่สังเกตไม่เห็นได้โดยตรง มีลักษณะเป็นความเชื่อ ความเห็นคุณค่า ความพอใจเต็มใจปรารถนา (commitment) ในการนำหลัก

จริยธรรมต่าง ๆ เข้าไว้ในลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของตนเอง ค่านิยมนี้จะมีอิทธิพลเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติ ปฏิบัติถูกต้อง ดึงตาม สอดคล้องกับค่านิยมที่ตนเองนับถือ

เฮเกิล (Hegel, 1770-1831) ให้ความหมายของค่านิยมทางจริยธรรมว่าเป็นความมีคุณค่าหรือความสำคัญที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลที่แสดงพฤติกรรมต่อบุคคลอื่น โดยพิจารณาที่แรงกระตุ้น เจตนา และการกระทำที่มีต่อบุคคลอื่น ๆ (<http://www.utm.edu/research/icp/h/hegel/soc.htm> เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2556)

เอสเตบาน (Esteban, 1989, p. 7, อ้างถึงใน นิภาพรรณ ระดมกิจ, 2552, หน้า 12) กล่าวถึง ค่านิยมเชิงจริยธรรม (moral values) ว่าเป็นความจริงที่เป็นสากล ซึ่งบุคคลสามารถยึดถือเพื่อให้เกิดความดี และมีความสำคัญต่อชีวิต เป็นกฎระเบียบทางจริยธรรม ซึ่งบุคคลสามารถที่จะได้รับและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นแนวคิดหรืออุดมคติซึ่งอยู่เหนือธรรมชาติตลอดเวลา และทุกพื้นที่ เป็นความเที่ยงแท้สำหรับมนุษย์ โดยไม่ได้มีความแตกต่างทางด้านผิวพรรณ เชื้อชาติ หรือศาสนา เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลรวมกันเป็นหนึ่งเดียวของครอบครัว ชนชาติ และทำให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี ค่านิยมเชิงจริยธรรม ได้แก่ ความรัก การเคารพในเกียรติของบุคคล การรักความจริง ความยุติธรรม ความสงบสุข การเคารพในสิทธิและทรัพย์สิน ความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว การเคารพต่อชีวิต ความอิสระ และหน้าที่การงาน และค่านิยมเชิงจริยธรรมนั้นเป็นสิ่งที่จริง เป็นสากล และคงอยู่ชั่ววันรันดร (http://www.is.act.ac.th/html_edu/act/temp_emp_research/706.doc เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2556)

สรุปได้ว่า ค่านิยมทางจริยธรรม หมายถึง ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลยึดถือไว้เพื่อเป็นหลักปฏิบัติ โดยเห็นว่า เป็นสิ่งดีงาม มีคุณค่า มีความเป็นสากล และพึงปรารถนา ซึ่งเป็นอุดมการณ์ของชีวิตของมนุษย์ที่เจริญแล้ว เป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งต่อบุคคล ครอบครัว ชนชาติ และสังคมโลก

5. ความสำคัญของค่านิยมทางจริยธรรม

พุทธทาสภิกขุ (2534, หน้า 186, อ้างถึงใน สุขุมาน พาสว่าง, 2541, หน้า 2) กล่าวว่า แนวทางหนึ่งของการพัฒนาเพื่อลดปัญหาของสังคมลงได้ก็คือ การพัฒนาจริยธรรมให้ฝังลึกเป็นค่านิยมอยู่ในลักษณะนิสัยและจิตใจของบุคคล ให้เป็นพื้นฐานหรือภูมิคุ้มกันให้บุคคลละอายใจต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง สิ่งชั่วร้ายทั้งปวง หันมาประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดึงตาม ตามมาตรฐานที่สังคมยอมรับและต้องการให้มากขึ้น

สำนักงานข้าราชการพลเรือน (2542, หน้า 12) กล่าวว่า เราต้องปลูกฝังคนของเราให้เห็นคุณค่าของจริยธรรมอย่างจริงจังให้เห็นคุณค่าภายใน (intrinsic values) มากกว่าคุณค่าภายนอก (extrinsic values) กล่าวคือ ให้เห็นคุณค่าของคุณธรรมมากกว่าความมั่งมี ยศศักดิ์ และชื่อเสียง ให้เห็นความสุขอันเกิดจากสติปัญญา และคุณธรรมว่ามีค่าเหนือความสุขทางผัสสะหรือโลกียสุข

ค่านิยมและจริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมช่วยในการพัฒนาสังคม รวมทั้งพัฒนาบุคคลให้มีความตั้งมั่นอยู่ในความดี ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความกตัญญูรู้คุณ ความมีวินัย ความกล้าหาญ และความเชื่อมั่นในคำสอนของศาสนา โดยจะต้องเป็นค่านิยมและจริยธรรมที่มีจุดมุ่งหมายในการละเว้นการกระทำความชั่ว และเป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมมีความศรัทธา ยึดถือเป็นแบบแผน หรือแบบอย่างการดำรงชีวิต

ค่านิยมทางจริยธรรมเป็นตัวกำหนดความเชื่อของแต่ละบุคคลเพื่อจัดความขัดแย้ง ค่านิยมและศีลธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อของแต่ละบุคคลเพื่อจัดความขัดแย้ง มีดังนี้

(1) การรู้จักเคารพในความคิดเห็นของตนเองและผู้อื่น มีความสำนึกในสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะ เป็นของตนเองและผู้อื่น เป็นการยอมรับสติปัญญา ความคิดเห็นของผู้อื่นเท่ากับของตน โดยไม่หลอกตนเอง หรือมีความดีใจใน เอาแต่ความคิดเห็นของตนเอง เป็นใหญ่ และเหยียดหยามผู้อื่น เป็นการฝึกให้เป็นคนมีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นรอบด้าน แล้วนำมาพิจารณา ด้วยตนเองเพื่อจัดปัญหาความขัดแย้ง

(2) มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น หมายถึง มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองเพื่อ อยู่ในความไม่ประมาท ขยันขันแข็งในหน้าที่การงาน มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งมีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติตรงไปตรงมาอย่างสม่ำเสมอ ไม่คิดโกงหรือคิดทรยศหักหลัง หรือชักชวน ไปในทางเสื่อมเสียเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตน

(3) ความมีวิจรรณญาณในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ หรือความมีเหตุผลในการพิจารณา ไตร่ตรอง ไม่หลงเชื่อสิ่งใดง่าย ๆ รู้จักควบคุมกาย วาจา โดยใช้สติอย่างรอบคอบ ไม่ทำตามอารมณ์ มีจิตใจสงบเยือกเย็น ไม่วุ่นวาย สามารถรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นที่ขัดแย้งกับตนอย่างใจกว้าง ไม่แสดงความโกรธหรือไม่พอใจ ไม่มีทิฐิมานะ

ค่านิยมและจริยธรรมยังเป็นตัวกำหนดความเชื่อของแต่ละบุคคล เพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2546, หน้า 12 -13 ใน http://www.ebook.nfe.go.th/nfe_ebook/data_o_ebook/pdf/012/0012_18.pdf เข้าถึงเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2556)

(1) การไม่เบียดเบียน และก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ทั้งการเบียดเบียนทางกาย วาจา และใจ เช่น การใช้คำพูดที่ส่อเสียด เยาะเย้ยถากถาง ดูหมิ่นผู้อื่น รวมทั้งการกลั่นแกล้ง หรือ ทำลายทรัพย์สินผู้อื่น

(2) ความเสียสละ โดยเป็นผู้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน ลดละความเห็นแก่ตัว ช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่มีความจำเป็นได้ทั้งด้านกำลังกาย และกำลังทรัพย์ หรือกำลังทางสติปัญญา เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมโดยรวม

(3) มีความกล้าหาญทางคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การทำในสิ่งที่เห็นว่า ถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม และละเลิกไม่กระทำความผิดอันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ตนเอง และส่วนรวม หรือทำให้ตนเองและส่วนรวมเสียผลประโยชน์ก็ตาม

(4) ความละเอียด และเกรงกลัวต่อความชั่ว หมายถึง การที่บุคคลมีความละเอียดต่อความชั่ว มีความละเอียดต่อการทำความชั่ว มีจิตสำนึกทางจริยธรรม ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับความชั่วทั้งปวง มีจิตใจที่ยับยั้งผลประโยชน์ที่ได้มาโดยมิชอบ

สรุปได้ว่า ค่านิยมทางจริยธรรม มีความสำคัญต่อบุคคลเป็นอย่างยิ่งหากมีการพัฒนา จริยธรรมให้ฝังลึกเป็นค่านิยมอยู่ในลักษณะนิสัยและจิตใจของบุคคล ก็จะเป็นพื้นฐานหรือ ภูมิคุ้มกันให้บุคคลระมัดระวังต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง หรือสิ่งที่ชั่วร้ายทั้งปวง และหันมาประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม ตามมาตรฐานที่สังคมยอมรับและต้องการมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม 5 ประการ มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ที่มาของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526, หน้า 14 – 21) ได้กล่าวถึงที่มาของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2522 กำหนดบทบาทและหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ศึกษาวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการศึกษา ค้นคว้า วิจัยค่านิยมที่ดีของเยาวชนและประชาชน โดยตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน 4 ชุด คือ

(1) คณะอนุกรรมการดำเนินงานศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมค่านิยม

(2) คณะกรรมการสร้างเครื่องมือ และวิเคราะห์ข้อมูล

(3) คณะอนุกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล

(4) คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ

มีขั้นตอนการดำเนินงานโดยเริ่มจากการประชุม ศึกษา อภิปราย เพื่อกำหนดค่านิยมที่ดีของเยาวชนและประชาชน โดยคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยอธิการวิทยาลัยครู ผู้อำนวยการ โรงเรียน อาจารย์จากมหาวิทยาลัย อาจารย์วิทยาลัยครู และนักวิชาการจากกรมกองต่าง ๆ จำนวน 20 คน จากการประชุม 5 ครั้ง ได้มีการกำหนดประเภทของค่านิยมที่สำคัญ ซึ่งจะนำมาเป็นหลักในการกำหนดค่านิยมได้ 6 ประเภท คือ ค่านิยมเกี่ยวกับตนเอง หมู่คณะ สังคมชาติ สิ่งแวดล้อม และมนุษยชาติ ซึ่งได้กำหนดค่านิยมที่สำคัญและจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปลูกฝังส่งเสริม และเผยแพร่แก่เยาวชนและประชาชน โดยเรียกว่า “ค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย” มี 20 ประการ ดังนี้

(1) การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย

(2) การรักความจริง และกล้ากระทำเพื่อความจริง

(3) ความมุ่งมั่นทำงานเพื่อตนเอง โดยตระหนักว่า งานคือชีวิต

(4) การเคารพตนเอง พึ่งพาตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต

(5) การใฝ่หาความรู้และใช้สติปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

(6) การตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตที่สงบสุข

(7) ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น

(8) ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยกระทำตนให้เป็นประโยชน์กับหมู่คณะ และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

(9) การตระหนักในความสำคัญของการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย

(10) การเห็นความสำคัญของครอบครัวในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเยาวชน และสังคม

(11) ความมุ่งมั่นที่จะช่วยกันรักษาและเสริมสร้างความเป็นธรรม เสรีภาพในสังคม

(12) การตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาชีวิต และสังคมที่เกี่ยวกับจิตใจ

คุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

- (13) การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม่ด้วยชีวิต
- (14) การยึดมั่นในศาสนธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต
- (15) การยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย
- (16) การเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุข เป็นมิ่งขวัญ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ
- (17) การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผน โดยเคร่งครัดเพื่อความสงบสุขของสังคม
- (18) การช่วยรักษา หวงแหนสาธารณสมบัติ และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ
- (19) การปลูกฝังสุนทรีย์ และรักษาส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของตน ของครอบครัว และของชุมชน
- (20) การยกย่องสรรเสริญผู้กระทำความดี ต่อต้านการทำความชั่ว

คณะอนุกรรมการสร้างแบบสอบถามวัดค่านิยม 20 ประการ แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม และนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้วัดได้อย่างเที่ยงตรงอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เลือกสุ่มจากกลุ่มที่คาดว่าจะเป็นตัวแทนของประชากรจากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค 10 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ อุบลราชธานี จันทบุรี สงขลา อยุธยา อุดรดิตถ์ สกลนคร เพชรบุรี และยะลา เก็บข้อมูลจากตัวแทนประชากรไทย 9 กลุ่มอาชีพ คือ ภิภษุสามเณร ชี ชาวบ้านทั่วไป ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการทหาร ตำรวจ ข้าราชการครู อาจารย์ นักการเมือง นักธุรกิจ พ่อค้า นักศึกษา และนักเรียน

จากแบบสอบถามที่คณะอนุกรรมการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ส่งไปยัง 10 จังหวัด จังหวัดละ 2,000 ฉบับ รวม 20,000 ฉบับ ได้รับคืนทั้งสิ้น 12,363 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 61.82 ในจำนวนนี้คิดเป็นข้อมูลเสียร้อยละ 1.77 จากนั้นนำคำตอบจากแบบสอบถามวัดค่านิยมมาเรียงลำดับความสำคัญ 20 ลำดับ และพิจารณาให้เหลือเพียงค่านิยมที่สำคัญที่จำเป็นเร่งด่วนในการปลูกฝัง 9 ประการ คือ

- (1) การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
- (2) ความมุ่งมั่นทำงานเพื่อตนเอง โดยตระหนักว่า งานคือชีวิต
- (3) การใฝ่หาความรู้และใช้สติปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
- (4) ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น

(5) ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยกระทำตนให้เป็นประโยชน์กับหมู่คณะ และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

(6) การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม่ด้วยชีวิต

(7) การยึดมั่นในศาสนธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต

(8) การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผน โดยเคร่งครัดเพื่อความสงบสุขของสังคม

(9) การเคารพตนเอง พึ่งพาตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต

เพื่อนำค่านิยมที่พึงประสงค์ทั้ง 9 ข้อ ไปสู่การปฏิบัติ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ดำเนินการจัดประชุมสัมมนา เพื่อนำค่านิยมที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติ โดยร่วมกับสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยจัดขึ้นในวันที่ 17 – 18 เมษายน พ.ศ. 2524 มีวัตถุประสงค์ คือ

(1) เพื่อเสนอผลการวิจัยค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ

(2) ผู้เข้าร่วมสัมมนาจะได้เสนอแนะแนวทาง และวิธีปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ในกลุ่มอาชีพและสังคมต่าง ๆ

(3) เพื่อเสนอแนะวิธีการปลูกฝัง ส่งเสริม และเผยแพร่ค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(4) เพื่อนำผลการสัมมนาไปเป็นข้อมูลในการจัดทำคู่มือวิธีปฏิบัติในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์

ผลการประชุมได้รับความร่วมมือและแนวทางการดำเนินการต่อไป แต่ในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ นั้น ได้ถูกท้วงติงว่า ค่านิยมที่พึงประสงค์ควรจะสั้น ง่าย และไม่มีจำนวนมาก ซึ่งยากแก่การจดจำ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจึงได้รวมค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการลดลงให้เหลือเพียง 5 ประการ เรียกว่า ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ และได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อประกาศเชิญชวนให้ประชาชนร่วมกันเสริมสร้างปลูกฝัง และปฏิบัติตาม เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2525 ดังนี้

(1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

(2) การประหยัดและการออม

(3) การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย

(4) การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

(5) ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2. ความหมายของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2530, หน้า 25-103)

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 1 การพึ่งพาตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
การพึ่งพาตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยราบรื่นไม่เดือดร้อน สามารถหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพมาได้ด้วยความสามารถของตนเอง ไม่เป็นภาระให้ผู้อื่นต้องคอยอุปถัมภ์สงเคราะห์
ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมีมานะพยายามในการประกอบกิจการงานที่สุจริต ด้วยความขยันขันแข็ง อดทน เอาใจใส่อยู่เป็นนิจ และเสมอต้นเสมอปลาย โดยใช้สติปัญญาเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลสำเร็จภายในเวลาอันสั้น และได้รับผลดีสูงสุด นอกจากนี้ยังรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อีกด้วย

ความรับผิดชอบ หมายถึง การมีความสำนึกและการปฏิบัติหน้าที่ของตน ทั้งที่เป็นภารกิจส่วนตัว ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และภารกิจทางสังคม โดยจะต้องกระทำงานบรรลุผลสำเร็จ ไม่หลีกเลี่ยงภาระดังกล่าวและยอมรับผลในการกระทำของตน

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 2 การประหยัดและออม

การประหยัดและออม หมายถึง การรู้จักใช้รู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากร ทั้งส่วนตนและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตนและสังคม

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 3 การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย หมายถึง การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมาย ข้อตกลง ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 4 การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง การให้ประชาชนมีศรัทธาและยึดถือปฏิบัติในแบบแผนความประพฤติที่ตั้งอยู่ในความดีงามตามหลักธรรมของศาสนา

ค่านิยมพื้นฐาน ประการที่ 5 การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ความรักชาติ หมายถึง การมีความรักไทย นิยมไทย สำนึกและภูมิใจในความเป็นคนไทย มีความผูกพันหวงแหนมาตุภูมิ มุ่งมั่น ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งการรักเกียรติภูมิของชาติ

ความรักสถาบันศาสนา หมายถึง การมีความรัก ความภาคภูมิใจ ความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ รู้แก่นแท้ของศาสนา และยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติตนเพื่อพร้อมที่จะดำรงไว้ซึ่งสถาบันศาสนา

ความรักสถาบันพระมหากษัตริย์ หมายถึง การมีความจงรักภักดี เชื่อมั่น และศรัทธาในพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ

3. แนวปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2530, หน้า 9-10) ได้วางแนวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานไว้ ดังนี้คือ

(1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ เหตุที่เอาค่านิยมสามประการมาอยู่ในประเภทเดียวกัน เพราะมีพฤติกรรมการแสดงออก และความรู้สึกเชื่อศรัทธาแนวเดียวกัน แบ่งเป็นลักษณะย่อยได้ดังนี้

(1.1) ศึกษาหาความรู้อยู่เป็นเนืองนิจ

(1.2) ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถและความชำนาญ

(1.3) ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองก่อนขอความช่วยเหลือจากคนอื่น

(1.4) มีความเข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหาทั้งปวง

(1.5) ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

(1.6) คิดชอบ ทำชอบ และแก้ปัญหาได้

(1.7) ขวนขวายประกอบอาชีพสุจริตไม่เลื่องงาน

(1.8) รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม ต่อหน้าที่และการกระทำ

(1.9) ปฏิบัติงานให้สำเร็จเรียบร้อย

(2) การประหยัดและออม เป็นการรู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตัวและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่า รู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ของตนและสังคม แบ่งลักษณะย่อยได้ดังนี้

- (2.1) มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
- (2.2) มีความพอดีในการบริโภค
- (2.3) ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
- (2.4) ดำเนินถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนที่จะจ่าย ใช้เท่าที่จำเป็น
- (2.5) ไม่ใช่จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย หรือตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป
- (2.6) จัดงานและพิธีต่าง ๆ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น
- (2.7) เพิ่มพูนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์
- (2.8) รู้จักใช้ คุณแลรักษา และบูรณะทรัพย์ ทั้งของตนและส่วนรวม
- (2.9) วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบ มีสัดส่วนการออมไว้พอสมควร

(3) การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย คำนึงข้อนี้ชัดเจนอยู่แล้วว่าเป็นการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขแก่ตนเองและส่วนรวม แบ่งลักษณะย่อยได้ดังนี้

- (3.1) รักษาความสะอาดของบ้านเมือง ที่อยู่อาศัย และสาธารณสถาน
- (3.2) ช่วยกันรักษาและไม่ทำลายสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม
- (3.3) รู้จักสิทธิหน้าที่และละเว้นการใช้สิทธิ
- (3.4) รับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลัง
- (3.5) สนับสนุนและส่งเสริมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย
- (3.6) ไม่แก้ปัญหโดยวิธีรุนแรงหรือไม่ชอบด้วยระเบียบ วินัย และกฎหมาย
- (3.7) มีมารยาทในการจับจ่ายพาหนะ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร และช่วยดูแล

รักษาทางสัญจรไปมา

- (3.8) ทำหน้าที่พลเมืองดีโดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ เมื่อรู้เห็นการกระทำผิดระเบียบ

วินัยและกฎหมาย

- (3.9) รับผิดชอบและปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายในฐานะเจ้าหน้าที่

(4) การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง ความมีศรัทธาและยึดถือปฏิบัติตามแบบแผนการประพฤติ ซึ่งตั้งอยู่ในความดีงามตามหลักธรรมของศาสนา แบ่งได้ดังนี้

- (4.1) ไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์
- (4.2) มีความเมตตากรุณา
- (4.3) ไม่เห็นแก่ได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
ยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- (4.4) ไม่พุดบด ไม่พุดยุยงให้แตกร้าง ไม่พุดหยาบคาย ไม่พุดเหลวไหล
- (4.5) มีความประพฤติดีในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเพศ
- (4.6) เว้นสิ่งเสพติด มีสติสัมปชัญญะ
- (4.7) มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
- (4.8) มีความอดทน อดกลั้น
- (4.9) มีความกตัญญูกตเวที
- (4.10) มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่นอราษฎ์บังหลาง
- (4.11) ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส
- (4.12) เชื้อกฏแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- (5) การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ประกอบด้วยลักษณะย่อยดังนี้
 - (5.1) สถาบันชาติ
 - (5.1.1) ศึกษาให้เข้าใจประวัติความเป็นมาและการดำรงอยู่ของชาติ
 - (5.1.2) สอดส่องป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของชาติ ป้องกันภัย
อันตราย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของชาติ
 - (5.1.3) สร้างเสริมความสามัคคีแห่งชาติ ส่งเสริมและรักษาเกียรติของ
ชาติ
 - (5.1.4) ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดี เช่น การรับราชการทหาร หรือ
ประกอบอาชีพสุจริตและเสียภาษีอากรเพื่อพัฒนาประเทศ
 - (5.1.5) ยกย่องให้เกียรติผู้ทำหน้าที่ป้องกันและเสียสละเพื่อประเทศชาติ
 - (5.1.6) ภาควุมใจในความเป็นไทย และนิยมไทย ปฏิบัติตามคติพจน์ที่ว่า
“การรักษาวินมธรรมคือการรักษาชาติ”
 - (5.1.7) เสียสละประโยชน์สุขแห่งตน และแม้ชีวิตก็สละเพื่อประเทศชาติ
 - (5.2) สถาบันศาสนา ประกอบด้วยลักษณะย่อยดังนี้
 - (5.2.1) ศีลศาสนานำให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

(5.2.2) ปลุกฝังความเชื่อ ความเลื่อมใสในศาสนาด้วยสติปัญญา และนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

(5.2.3) ช่วยส่งเสริมทะนุบำรุงศาสนา เช่น ช่วยเผยแพร่ความรู้และการบัญญัติตามหลักศาสนา เคารพเทิดทูน และไม่กระทำการใด ๆ ในทางดูหมิ่น

(5.2.4) ไม่ทำลายปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ และศิลปกรรมทางศาสนา

(5.2.5) สอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันศาสนา

(5.2.6) สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ

(5.3) สถาบันพระมหากษัตริย์ ประกอบด้วยลักษณะย่อย ดังนี้

(5.3.1) ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

(5.3.2) จงรักภักดี เทิดทูนพระเกียรติ และเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์

(5.3.3) ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเฉพาะในวันสำคัญที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

(5.3.4) สอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์

(5.3.5) รักษาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(5.3.6) ร่วมดูแลรักษาศิลปและวัฒนธรรมของชาติ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

สรุปได้ว่า ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ เป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับประชาชนชาวไทยทุกคนที่จะต้องยึดไว้เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพราะจะทำให้เกิดความก้าวหน้า มีความสุข และความเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการนี้ ถือได้ว่าเป็นรากฐานของค่านิยมทางจริยธรรมของบุคคล จึงควรปลุกฝังให้มีขึ้นในตัวของเยาวชนไทยทุกคน อันจะช่วยพัฒนาให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ปัญหาอย่างหนึ่งของสังคมปัจจุบัน คือ ปัญหาทางจริยธรรม สังคมตั้งความคาดหวังว่า ครูจะต้องมีหน้าที่อบรมนักเรียนให้เป็นคนดี ประพฤติตนตามมาตรฐานทางจริยธรรมหรือเป็นคนมีศีลธรรม ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านมีความเห็นว่า การแก้ปัญหาวิธีหนึ่ง คือ การจัดการสอนกิจกรรมในหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นสำหรับผู้ที่เป็นครูควรจะมีใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยต่าง ๆ รวมทั้งองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมเพื่อจะได้ช่วยในการอบรมนักเรียน

ทฤษฎีที่ใช้อธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมมีหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม และทฤษฎีปัญญานิยมของพิวาเจต์และโคลเบิร์ต สำหรับทฤษฎีของ فروยด์ และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอธิบายว่า บุคคลรับค่านิยมและมาตรฐานทางจริยธรรมจากการสอนของบิดามารดา และโดยการเลียนแบบ ส่วนทฤษฎีของพิวาเจต์และโคลเบิร์ตถือว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเกิดควบคู่กับพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา และเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับผู้อื่น ซึ่งอาจจะเป็นบิดามารดา ครู อาจารย์ และเพื่อนร่วมวัย (สุรางค์ ไคว้ตระกูล, 2541, หน้า 65 – 75) ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะ ทฤษฎีของพิวาเจต์ และทฤษฎีของโคลเบิร์ต เท่านั้น

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพิวาเจต์

ในการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม พิวาเจต์ได้ใช้วิธีสังเกตเด็กวัยต่างๆ เล่นเกม และการใช้คำถามในการวิเคราะห์ข้อมูล พิวาเจต์มีวัตถุประสงค์สองอย่างคือ

- (1) เพื่อจะดูว่าเวลาเด็กเล่นเกม เด็กปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการเล่นอย่างไร
- (2) เพื่อจะศึกษาว่า เด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการเล่นอย่างไร พิวาเจต์ได้

สรุปผลของการวิจัยนี้ไว้ในหนังสือชื่อว่า “The Moral Judgement of the Child”

เพื่อประกอบการอธิบาย จะขอยกตัวอย่าง “เกมลูกหิน” ที่พิวาเจต์ใช้ในห้องทดลอง เกมลูกหินมีชื่อว่า “สี่เหลี่ยมจัตุรัส” (squares) เริ่มด้วยการเขียนรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสบนพื้นที่ และวางลูกหินหลายลูกในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ให้ผู้เล่นโยนลูกหินกระแทกลูกหินในสี่เหลี่ยมออกไป กฎเกณฑ์ในการเล่นมีหลายอย่าง เป็นต้นว่า กฎเกณฑ์เกี่ยวกับใครจะเป็นผู้มีสิทธิ์โยนลูกหินเป็นคนแรก ผู้ที่จะมีสิทธิ์โยนเป็นคนแรกจะต้องเป็นคนร้องคำว่า “ที่หนึ่ง” ก่อนคนอื่น ถ้าผู้เล่นอื่นไม่ต้องการให้มีคนใดคนหนึ่งโยนลูกหินเป็นคนแรก ก็มีกฎเกณฑ์ป้องกันได้คือ จะต้องมีการร้องคำว่า “ไม่มีที่หนึ่ง” ก่อนคนที่จะร้องว่า “ที่หนึ่ง” พิวาเจต์สังเกตว่า เด็กเล็กอายุระหว่าง 5-8 ขวบ จะถือ

กฎเกณฑ์ในการเล่นอย่างเคร่งครัด และจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยไม่มีคำถามใดๆ เมื่อเด็กโตขึ้นจะพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ในการเล่น โดยตกลงซึ่งกันและกัน

นอกจากการสังเกตการเล่นเกมต่าง ๆ ของเด็ก พี่อเจต์ได้สร้างเรื่องสถานการณ์คู่หนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ผู้กระทำมีความตั้งใจดี แต่ผลของการกระทำก่อให้เกิดผลเสียหายมากอีกเรื่องหนึ่ง ผู้กระทำหรือผู้แสดงพฤติกรรม มีความตั้งใจไม่ดี แต่ผลของการกระทำก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยกว่า

เรื่องแรก เด็กชายจอห์น ได้ยินแม่เรียกมากินข้าวจึงรีบไปในห้องกินข้าว แต่เมื่อผลักประตูห้องกินข้าวเข้าไป ปรากฏว่าจอห์นทำถาดซึ่งวางอยู่บนเก้าอี้หลังประตูตก ทำให้แก้ว 15 ใบ ซึ่งอยู่บนถาดแตกหมด โดยที่จอห์น ไม่มีทางทราบเลยว่าจะมีคนเอาถาดด้วยแก้วมาวางบนเก้าอี้หลังประตู

เรื่องที่ 2 เด็กชายเฮนรี่ อยู่บ้านคนเดียวเพราะแม่ออกไปทำธุระนอกบ้าน เฮนรี่ปีนขึ้นไปเอาแยมซึ่งอยู่ในตู้ แต่ในขณะที่ยื่นมือไปหยิบขวดแยม มือไปถูกแก้วใบหนึ่งตกลงและในที่สุดเด็กชายเฮนรี่ก็ไม่ได้แยมด้วย เพราะอยู่สูงเกินกว่าที่จะเอื้อมถึง

หลังจากเล่าเรื่อง 2 สถานการณ์ให้เด็กฟังแล้ว พี่อเจต์ถามเด็กว่า “ใครเป็นคนทำผิดสมควรได้รับโทษมากกว่ากัน” เด็กเล็กอายุระหว่าง 5-8 ขวบ จะตอบว่า จอห์นควรจะได้รับโทษมากกว่า เพราะทำด้วยแตกมากกว่าคือ 15 ใบ ส่วนเฮนรี่ผิดน้อยกว่าเพราะทำด้วยแตกเพียงใบเดียว แสดงว่า เด็กเล็กมักจะไม่ได้คิดถึงความต้องการ แรงจูงใจ หรือเจตนาของผู้กระทำ จะตัดสินจากความเสียหายที่เกิดขึ้นตามที่ตนเห็น ถ้ามีความเสียหายมากก็ควรจะได้รับโทษมากกว่า

ขั้นของพัฒนาการทางจริยธรรม

พี่อเจต์ ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 2 ขั้น คือ

(1) เฮเทอโนมัส (Heteronomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำรับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานทางจริยธรรมมาจากผู้มีอำนาจเหนือตน และถือว่า กฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตามจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้

(2) ออโทโนมัส (Autonomous) เป็นขั้นที่ผู้กระทำเชื่อว่า กฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคล กฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ คือ ความร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญและคิดถึงแรงจูงใจของผู้กระทำ

ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นเฮทเทอร์อนโนมัส

เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5-8 ขวบ รับกฎเกณฑ์และมาตรฐานทางจริยธรรมจากบิดามารดา ครู และเด็กโต เด็กวัยนี้มีความเชื่อติดต่องต่อไปนี้

- (1) พฤติกรรมใดจะถูกต้อนหรือ “ดี” ก็ต่อเมื่อผู้แสดงพฤติกรรมได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์
- (2) กฎเกณฑ์มีไว้สำหรับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและแก้ไขไม่ได้
- (3) ทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์โดยเด็ดขาด ถ้าใครทำตามกฎเกณฑ์เป็น “คนดี” และคนที่ไม่ทำตามกฎเกณฑ์เป็น “คนไม่ดี”
- (4) การใช้รยาวิพากษ์หรือการประเมินตัดสินว่า ใคร “ผิด” “ถูก” ไม่คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจหรือเจตนาของผู้กระทำ

ลักษณะของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นออโทโนมัส

เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้จะเป็นเด็กที่มีอายุ 9 ขวบขึ้นไป เด็กวัยนี้มีความเชื่อ ติดต่องต่อไปนี้

- (1) กฎเกณฑ์คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคลและกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์นั้นตกลงกันว่าจะเปลี่ยน
- (2) กฎเกณฑ์จะมีความหมายหรือมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อ บุคคลที่จะต้องปฏิบัติตามรับกฎเกณฑ์นั้น
- (3) การร่วมมือและการนับถือซึ่งกันและกัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการทางจริยธรรม
- (4) การใช้รยาวิพากษ์หรือประเมินตัดสินว่า ใคร “ผิด” “ถูก” คำนึงถึงความต้องการแรงจูงใจ หรือเจตนาของผู้กระทำ

ข้อสรุปที่สำคัญที่พื่อเจาะได้จากการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรม ก็คือพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขึ้นกับวัย คล้ายคลึงกับพัฒนาการทางเซาว์ปัญญา เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5-8 ขวบ จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครู และเด็กที่โตกว่า เด็กจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดและเชื่อว่า กฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อเด็กอายุมากขึ้นคือตั้งแต่ 9 ขวบขึ้นไป จะมีความคิดว่า กฎเกณฑ์คือข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีความร่วมมือและนับถือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจจะเปลี่ยนแปลงได้

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ต

ทฤษฎีของโคลเบิร์ต (Kolhberg) เป็นทฤษฎีที่มีรากฐานสืบเนื่องมาจากทฤษฎีของพิวาเจต์ แต่โคลเบิร์ตได้ปรับปรุงวิธีการวิจัย การวิเคราะห์ผล รวมทั้งได้ทำการวิจัยอย่างกว้างขวางไม่เฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ได้ทำการวิจัยในประเทศอื่นที่มีวัฒนธรรมต่างไป เช่น ประเทศไต้หวัน ตุรกี และเม็กซิโก เป็นต้น โคลเบิร์ตได้คิดวิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีระบบการให้คะแนนอย่างมีระเบียบ แบบแผน ผู้ที่จะใช้วิธีการให้คะแนนระดับพัฒนาการทางจริยธรรมจะต้องได้รับการอบรมเป็นพิเศษ วิธีการวิจัยที่โคลเบิร์ตใช้ก็คล้ายคลึงกับวิธีการของพิวาเจต์มาก คือ สร้างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรม ที่ผู้ตอบยากที่จะตัดสินใจได้ว่า “ถูก” “ผิด” “ควรทำ” หรือ “ไม่ควรทำ” อย่างเด็ดขาด เพราะขึ้นกับองค์ประกอบหลายอย่าง การตอบจะขึ้นกับวัยของผู้ตอบเกี่ยวกับความเห็นใจในบทบาทของผู้แสดงพฤติกรรมในเรื่องค่านิยม ความสำนึกในหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ความยุติธรรม หรือหลักการที่ตนยึดถือ ตัวอย่างสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรมของโคลเบิร์ตที่ใช้กันมากมีดังนี้

“ในยุโรปมีผู้หญิงคนหนึ่งป่วยเป็นโรคมะเร็ง มีอาการสาหัสใกล้จะเสียชีวิต นายแพทย์ที่รักษายกกับสามีของผู้หญิงคนนี้อ่า มียาที่จะช่วยชีวิตภรรยาของเขาได้ เป็นยาที่เภสัชกรในเมืองเดียวกันเพิ่งค้นพบ แต่ยาแพงมาก เพราะประกอบด้วยแร่เรเดียม ซึ่งแพง ประกอบกับเภสัชกรขายเอากำไรมาก คือ สิบเท่าของต้นทุน ราคาต้นทุนของยา คือ 200 ดอลลาร์ แต่เภสัชกรขาย 2,000 ดอลลาร์ นายฮอนส์ สามีของผู้หญิงที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งอยากได้ยามารักษาภรรยา มาก พยายามไปยืมเงินทุกคนที่เขารู้จัก เพื่อนำมาซื้อยา แต่ยืมได้เพียง 1,000 ดอลลาร์ เขาจึงขอให้เภสัชกรลดราคา ยาให้ เภสัชกรตอบว่า “เสียใจฉันลดราคาขายให้ไม่ได้ ฉันเป็นคนค้นพบยานี้ และฉันจะเอากำไรจากการขายยานี้” เมื่อนายฮอนส์ ได้ฟังก็เกิดความผิดหวังและกลัวใจว่า ภรรยาจะตายถ้าไม่ได้ยาไปรักษาจึงตัดสินใจขโมยยาให้ภรรยา”

จากการวิเคราะห์คำตอบของผู้ตอบวัยต่างๆ โคลเบิร์ตได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (stages) ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ตจึงมีทั้งหมด 6 ขั้น คำอธิบายของระดับและขั้นต่างๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ตมีดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-conventional level) ในระดับนี้เด็กจะรับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดามารดา ครู หรือเด็กโต และมักจะคิดถึงผลที่จะนำรางวัลหรือการลงโทษมาให้

พฤติกรรม “ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล

พฤติกรรม “ไม่ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับโทษ

โคลเบิร์ตได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ เป็น 2 ชั้น คือ

(1.1) การลงโทษ และการเชื่อฟัง (Punishment and obedience orientation)

(1.2) กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (Instrumental relativist orientation)

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional level) พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้ ผู้ทำถือว่า การประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก หรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำ หรือการทำความผิดเพราะกลัวว่า ตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่นผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่คำนึงถึงผลตามมาที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง ถือว่า ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งที่สำคัญ ทุกคนมีหน้าที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ

(2.1) ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of good boy, nice girl” Orientation)

(2.2) กฎและระเบียบ (“Law-and-order” Orientation) การทำถูกไม่ประพฤติผิด คือ การทำตามหน้าที่ จึงควรประพฤติตนไม่ผิดกฎหมาย และรักษาระเบียบแบบแผนของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ หรือระดับเหนือกฎเกณฑ์สังคม (Post-conventional Level) พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้ เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการ และมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพลของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก กฎเกณฑ์- กฎหมาย ควรจะตั้งบนหลักความยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก โคลเบิร์ตแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้เป็น 2 ชั้น คือ

(3.1) สัญญาสังคม หรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social Contract Orientation)

(3.2) หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation)

สรุปแล้ว พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ตมี 3 ระดับ และ 6 ชั้น ซึ่งสามารถอธิบายขั้นต่างๆ ของพัฒนาการทางจริยธรรมดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การลงโทษ และการเชื่อฟัง

โคลเบิร์ต กล่าวว่า ในขั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษ ก็จะคิดว่า สิ่งที่คุณทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่า สิ่งที่คุณทำ “ถูก” และจะทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน

ในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับ เพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราะอยากได้ของตอบแทน หรือรางวัล ไม่ได้คิดถึงความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เช่น ประโยค “ถ้าเธอทำให้ฉัน ฉันจะให้...”

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคมสำหรับ “เด็กดี”

พัฒนาการทางจริยธรรมขั้นนี้เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือตามความคาดหวังของบิดามารดาหรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติดีเพราะเกรงว่า พ่อแม่จะเสียใจ

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ

โคลเบิร์ตอธิบายว่า เหตุผลทางจริยธรรมในขั้นนี้ถือว่าสังคมจะอยู่ด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยต้องมีกฎหมายและข้อบังคับ คนดีหรือคนที่มีพฤติกรรมถูกต้องคือ คนที่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ หรือกฎหมาย ทุกคนควรเคารพกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา

ขั้นนี้เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูก สมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรม บุคคลได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่า สิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในขั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคล แม้ว่าจะเห็นความสำคัญของสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล แต่ก็เปิดให้มีการแก้ไขโดยคำนึงถึงประโยชน์และสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล (Universal Ethical Principle Orientation)

ขั้นนี้เป็นหลักการมาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อมนุษยธรรมเพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชน และเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน ในขั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นกับมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลือกยึดถือ

โคลเบิร์ตได้ยกตัวอย่างของผู้ตอบสถานการณ์สมมติปัญหาทางจริยธรรม เรื่อง ผู้หญิงที่ป่วยเป็นโรคมะเร็งมีอาการสาหัสใกล้จะเสียชีวิตที่ได้กล่าวในตอนต้น ไว้ในบทความเรื่อง “Moral Stages and Moralization” ซึ่งปรากฏในหนังสือของลิกโคนา ชื่อว่า “Moral Development and Behavior” (Lickona, 1976, อ้างถึงใน สุรางค์ ใ้วตระกูล, 2541, หน้า 71)

ผู้ตอบที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นที่ 1 มีความเห็นว่า นายโฮนส์สามีไม่ควรจะขโมยยา การไม่ขโมยของผู้อื่นสำคัญกว่าการช่วยชีวิตของภรรยา โดยไม่ได้คำนึงถึงค่าของชีวิต หรือไม่สามารถจะเข้าใจว่า นายโฮนส์เห็นว่าชีวิตของภรรยามีค่าควรจะช่วยโดยขโมยยามารักษา

ผู้ตอบที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นที่ 2 เห็นว่า ควรจะขโมย ถ้าชีวิตภรรยามีค่าสำหรับตน หรือถ้าผู้ตอบและภรรยามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก็ควรที่จะขโมย แสดงว่า ค่าของชีวิตมนุษย์ขึ้นกับความสัมพันธ์ต่อกันและกัน

ผู้ตอบที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นที่ 3 เห็นว่า ถ้าสามีเป็นคนดีก็ควรที่จะขโมยยา เพื่อช่วยชีวิตภรรยา เพราะถ้าหากไม่ช่วยชีวิตของภรรยาก็แสดงว่า สามีเป็นคนไม่ดีเหมือนกับเพื่อนที่ดีก็ควรที่จะพยายามช่วยชีวิตเพื่อน

ผู้ตอบที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นที่ 4 เห็นว่า แม้ว่าสามีจะขโมยยามาช่วยชีวิตภรรยา ก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นสิ่งที่เขาควรจะต้องทำ กฎหมายก็ยังเป็นกฎหมาย

ผู้ตอบที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นที่ 5 เห็นว่า สามีควรที่จะขโมยยาช่วยชีวิตภรรยา เพราะสิทธิของภรรยาที่จะมีชีวิตอยู่มีความสำคัญมากกว่าสิทธิของเภสัชกรที่เป็นเจ้าของยาหรือสมบัติอื่นๆ ทุกคนในสังคมควรจะคำนึงถึงสิทธิพื้นฐานของมนุษย์คือ สิทธิที่จะมีชีวิต

ผู้ตอบที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นที่ 6 เห็นว่า การขโมยเป็นสิ่งที่ถูกในกรณีนี้ เพราะเป็นการขโมยเพื่อรักษาชีวิตมนุษย์ และชีวิตมนุษย์มีค่ามากกว่าทรัพย์สินและสิ่งอื่นใด

สำหรับพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นที่ 6 โคลเบิร์ตและนักจิตวิทยาที่นำวิธีการวิจัยของโคลเบิร์ตไปใช้ พบว่ามีน้อยคนที่จะอยู่ในขั้นนี้ คือ เพียง 5-6% ของผู้ใหญ่ (Sanborn, 1971, อ้างถึงใน สุรางค์ ใ้วตระกูล, 2541, หน้า 72) และโดยทั่วไปเด็กในวัยหนึ่งๆ จะไม่อยู่ในระดับหรือขั้นใดขั้นหนึ่งของพัฒนาการทางจริยธรรมร้อยเปอร์เซ็นต์ เด็กเล็กส่วนมากมักจะมิพัฒนาการทาง

จริยธรรมในระดับ 1 หรือขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 ตัวอย่างเช่น เด็กที่มีอายุ 7 ปี จำนวนร้อยละ 93 จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมระดับที่ 1 และขั้นที่ 2 จำนวนที่เหลือจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับที่ 2 (7%) แต่จะไม่มีใครในวัยนี้ที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมระดับที่ 3 เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น จำนวนร้อยละที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับหนึ่ง หรือขั้นที่ 1 และที่ 2 จะลดลง และจำนวนร้อยละของเด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับที่ 2 และที่ 3 จะเพิ่มขึ้นเป็นต้นว่า เด็กอายุ 16 ปี จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมระดับ 1 หรือขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 เพียง 15% และ 59% ของเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมในระดับที่ 2 หรือขั้นที่ 3 และที่ 4 ส่วนจำนวนร้อยละที่เหลือจะมีพัฒนาการจริยธรรมระดับ 3 หรือขั้นที่ 5 และที่ 6 (16%)

สรุปแล้วโคลเบิร์กได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับ แบ่งออกเป็น 2 ขั้น ถือว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นอย่างมีระเบียบ คือ เริ่มจากขั้นที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 ตามลำดับ บุคคลทุกคนจะต้องผ่านพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นต้นๆ ซึ่งเป็นรากฐานของพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นต่อไป และเมื่อผ่านแล้วก็ยากที่จะกลับไปขั้นเดิมอีก

การจัดการศึกษาด้านคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี

1. ข้อมูลโรงเรียนและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี จำนวนทั้งหมด 17 โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 3 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนรวม 4,372 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนรวม 1,369 คน และโรงเรียนขนาดกลาง 12 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนรวม 4,384 คน ซึ่งรวมเป็นจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 10,125 คน รายละเอียดของข้อมูลมีดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 จำนวนโรงเรียนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี ในปีการศึกษา 2555

ลำดับที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)		
		ม.4	ม.5	ม.6
1	โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ท่ามะกาวิทยาคม (อำเภอท่ามะกา)	471	368	351
2	วิสุทธรังษี (อำเภอท่าม่วง)	595	523	525
3	กาญจนานุเคราะห์ (อำเภอเมือง)	548	496	1,371
รวม		1,614	1,387	1,371
รวม 3 ระดับชั้น		4,372		
4	โรงเรียนขนาดใหญ่ ท่าม่วงราษฎร์บำรุง (อำเภอท่าม่วง)	259	224	219
5	เทพมงคลรังสี (อำเภอเมือง)	279	193	195
รวม		538	417	414
รวม 3 ระดับชั้น		1,369		
6	โรงเรียนขนาดกลาง พระแท่นดงรังวิทยาการ (อำเภอท่ามะกา)	113	112	110
7	บ่อพลอยรัชดาภิเษก (อำเภอบ่อพลอย)	136	134	138
8	พนมทวนชนูปถัมภ์ (อำเภอพนมทวน)	138	126	122
9	ทองผาภูมิวิทยา (อำเภอทองผาภูมิ)	90	64	61
10	ร่มเกล้ากาญจนบุรี (อำเภอทองผาภูมิ)	163	161	131
11	เทพศิรินทร์ลาดหญ้ากาญจนบุรี (อำเภอเมือง)	100	98	91
12	เลขาวิทยุราษฎร์บำรุง (อำเภอเลขาวิทยุ)	115	97	97
13	ด่านมะขามเตี้ยวิทยาคม (อำเภอด่านมะขามเตี้ย)	69	70	68
14	ไทรโยคน้อยมณีกาญจน์วิทยา (อำเภอไทรโยค)	116	110	106
15	เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์กาญจนบุรี (อำเภอท่าม่วง)	166	169	166

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อโรงเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)		
		ม.4	ม.5	ม.6
16	หนองรีประชาณิมิต (อำเภอบ่อพลอย)	119	117	682
17	ประชามงคล (อำเภอหนองปรือ)	190	183	182
รวม		1,540	1,466	1,378
รวม 3 ระดับชั้น		1,384		
รวมทั้งหมด		10,125		

จากข้อมูลในตารางที่ 2.1 จะเห็นได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรีที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (4,372 คน ใน 3 โรงเรียน) ส่วนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ 1,369 คน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน และ 1,384 คน ในโรงเรียนขนาดกลาง 12 โรงเรียน

2. หลักสูตรและการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรม

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อพัฒนาไปสู่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยดังกล่าว และข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา พร้อมทั้งได้จัดทำสาระการเรียนรู้แกนกลางของกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ในแต่ละระดับชั้น เพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, บทนำ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเอง

กับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 1-70)

(2.1) ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม มีสาระเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

(2.2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต มีสาระเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ การปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

(2.3) ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญของศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม. 4 -6	1. วิเคราะห์สังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า หรือสังคมสมัยของศาสนาที่ตนนับถือ	- ลักษณะของสังคมชมพูทวีป และคติความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า
	2. วิเคราะห์ พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุดในการตรัสรู้ การก่อตั้ง วิธีการสอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือวิเคราะห์ประวัติศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	- พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด (การตรัสรู้) - การก่อตั้งพระพุทธศาสนา วิธีการสอน และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจริยา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. วิเคราะห์พุทธประวัติด้านการบริหาร และการธำรงรักษาศาสนา หรือ วิเคราะห์ ประวัติศาสตร์ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	- พุทธประวัติด้านการบริหาร และการธำรง รักษาพระพุทธศาสนา
	4. วิเคราะห์ข้อปฏิบัติทางสายกลางใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนา ที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	- พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็น สากลและมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลาง
	5. วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธา และปัญญา ที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา หรือแนวคิด ของศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	- พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและ ปัญญาที่ถูกต้อง
	6. วิเคราะห์ลักษณะประชาธิปไตยใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนา ที่ตนนับถือตามที่กำหนด	- ลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา
	7. วิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนา กับหลักวิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	- หลักการของพระพุทธศาสนากับหลัก วิทยาศาสตร์ - การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา และ การคิดแบบวิทยาศาสตร์
	8. วิเคราะห์การฝึกฝนและพัฒนาตนเอง การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพใน พระพุทธศาสนา หรือแนวคิดของศาสนา ที่ตนนับถือตามที่กำหนด	- พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ
	9. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาว่า เป็นศาสตร์แห่งการศึกษา ซึ่งเน้น ความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยกับ วิธีการ แก้ปัญหา หรือแนวคิดของศาสนาที่ตน นับถือตามที่กำหนด	- พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์แห่งการศึกษา - พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา
	10. วิเคราะห์พระพุทธศาสนาในการฝึกตน ไม่ให้ประมาท มุ่งประโยชน์และสันติภาพ ของบุคคล สังคมและโลก หรือแนวคิดของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	- พระพุทธศาสนาฝึกตนไม่ให้ประมาท - พระพุทธศาสนามุ่งประโยชน์สุขและ สันติภาพแก่บุคคล สังคม และโลก

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	11. วิเคราะห์พระพุทธรูปศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	- พระพุทธรูปศาสนากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาแบบยั่งยืน
	12. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนาเกี่ยวกับการศึกษาที่สมบูรณ์ การเมือง และสันติภาพ หรือแนวคิดของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	- ความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์ - ความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนากับการเมือง - ความสำคัญของพระพุทธรูปศาสนากับสันติภาพ
	13. วิเคราะห์หลักธรรมในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	- พระรัตนตรัย - วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของพุทธะ ธรรมะ สังฆะ
		อริยสัจ 4 ทุกข์ (ธรรมที่ควรรู้) ◦ ชั้น 5 - นามรูป - โลกธรรม - จิต, เจตสิก สมุทัย (ธรรมที่ควรละ) ◦ หลักกรรม - นียาม 5 - กรรมนียาม (กรรม 12) - ธรรมนียาม (ปฏิบัติสมุปปบาท) ◦ วิตก 3 ◦ มิจฉาวณิชชา 5 ◦ นิวรณ์ 5 ◦ อุปาทาน 4 นิโรธ (ธรรมที่ควรบรรลุ) ◦ ภาวนา 4

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ วิมุตติ 5 ○ นิพพาน มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) <ul style="list-style-type: none"> ○ พระสัทธรรม 3 ○ ปัญญาวิสุทธิธรรม 4 ○ พละ 5 ○ อุบาสกธรรม 5 ○ อปทานิยธรรม 7 ○ ปาปณิกธรรม 3 ○ ทิฏฐัมมิกัตถสังวัตตนิคกรรม 4 ○ โภคอาทิยะ 5 ○ อริยวัชสี 5 ○ อธิปไตย 3 ○ สาราณียธรรม 6 ○ ทศพิชราชธรรม 10 ○ วิปัสสนาญาณ 9 ○ มงคล 38 <ul style="list-style-type: none"> - สงเคราะห์บุตร - สงเคราะห์ภรรยา - สันโดษ - ถูกโลกธรรมจิตไม่หวั่นไหว - จิตไม่เศร้าโศก - จิตไม่มัวหมอง - จิตเกษม - ความเพียรเพากิเลส - ประพฤติพรหมจรรย์ - เห็นอริยสัจ - บรรลุนิพพาน

ชั้น	ตัวชีวิต	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<p>พุทธศาสนสุภาษิต</p> <ul style="list-style-type: none"> - จิตต์ หนุตฺ สุกขาหํ จิตที่ฝึกดีแล้วนำสุขมาให้ - นอจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺติ บัณฑิตย่อมไม่แสดงอาการขึ้น ๆ ลง ๆ - นตฺถิ โลเก อนินฺทิตฺโต คนที่ไม่ถูกนินทา ไม่มีในโลก - โภจํ ฆตฺวา สุขํ เสติ ฆ่าความโกรธได้ย่อมอยู่เป็นสุข - ปฏฺฐิปรกาธิ ชุรฺวา อฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ คนขยันเอาการเอางาน กระทำ เหมาะสม ย่อมหาทรัพย์ได้ วายเมถว ปุริโส ยาว อตฺถสฺส นิปฺปทา เกิดเป็นคนควรจะพยายามจนกว่าจะ ประสบความสำเร็จ - สนฺตฺถุจฺฉิ ปรมํ ธนํ ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง - อธิมาทานํ ทุกฺขํ โลเก การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก - ราชา มุขํ มนุสฺสสานํ พระราชาก็เป็นประมุขของประชาชน - สติ โลกสฺมิ ชาคโร สติเป็นเครื่องตั้งนในโลก - นตฺถิ สนฺตฺติปรํ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี - นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ นิพพานเป็นสุข อย่างยิ่ง

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	<p>14. วิเคราะห์ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิตจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด</p>	<p>พุทธสาวก พุทธสาวิกา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระอัสสชิ - พระกัศยปโคตมีเถรี - พระนางมัลลิกา - หมอชีวก โกมารภัจ - พระอนุรุทธะ - พระองคุลิมาล - พระธัมมทินนาเถรี - จิตตคหบดี - พระอานนท์ - พระปฎาจาราเถรี - จูฬสุภัททา - สุมนมาลาการ <p>ชาดก</p> <ul style="list-style-type: none"> - เวสสันดรชาดก - มโหสถชาดก - มหาชนกชาดก <p>ชาวพุทธตัวอย่าง</p> <ul style="list-style-type: none"> - พระนาคเสน - พระยามิลินท์ - สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) - พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต - สุชีพ ปุญญานุภาพ - สมเด็จพระนารายณ์มหาราช - พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) - พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ) - ดร.เอ็มเบดการ์ - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว - พระโพธิญาณเถร (ชา สุภทฺโท) - พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) - อนาคติก ธรรมปาละ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	15. วิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของการสังคายนา พระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ และการเผยแพร่	- วิธีการศึกษาและค้นคว้าพระไตรปิฎก และคัมภีร์ของศาสนาอื่น ๆ การสังคายนาและการเผยแพร่พระไตรปิฎก - ความสำคัญและคุณค่าของพระไตรปิฎก
	16. เชื่อมั่นต่อผลของการทำความดี ความชั่ว สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และตัดสินใจเลือกดำเนินการหรือปฏิบัติตนได้อย่างมีเหตุผล ถูกต้องตามหลักธรรม จริยธรรม และกำหนดเป้าหมาย บทบาทการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และอยู่ร่วมกันเป็นชาติอย่างสมานฉันท์	- ตัวอย่างผลที่เกิดจากการทำความดี ความชั่ว - โยนิโสมนสิการด้วยวิธีคิดแบบอริยสัง - หลักธรรมตามสาระการเรียนรู้ข้อ 13
	17. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาต่างๆ โดยสังเขป	- ประวัติพระพุทธเจ้า พระมุฮัมมัด พระเยซู
	18. ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของค่านิยมจริยธรรมที่เป็นตัวกำหนดความเชื่อและพฤติกรรมที่แตกต่างกันของศาสนิกชนศาสนาต่างๆ เพื่อจัดการความขัดแย้งและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข	- คุณค่าและความสำคัญของค่านิยมและจริยธรรม - การจัดการความขัดแย้งเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
	19. เห็นคุณค่า เชื่อมั่น และมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	- พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 10 วิธี (เน้น วิธีคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ แบบสามัญญลักษณะ แบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบันและแบบวิภังชวาท) 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ 3) วิธีคิดแบบสามัญญลักษณะ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		4) วิธีคิดแบบอริยสัจ 5) วิธีคิดแบบบรรพชิตธรรมสัมพันธ์ 6) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม 7) วิธีคิดแบบคุณ-โทษ และทางออก 8) วิธีคิดแบบอุบาย ปลุกเร้าคุณธรรม 9) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน 10) วิธีคิดแบบวิภาษवाद
	20. สวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจัดการ และเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน หรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> - สวดมนต์แปล และแผ่เมตตา รู้และเข้าใจวิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการและเจริญปัญญา - ฝึกการบริหารจิตและเจริญปัญญาตามหลักสติปัฏฐาน - นำวิธีการบริหารจัดการและเจริญปัญญาไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ คุณภาพชีวิต และสังคม
	21. วิเคราะห์หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของศาสนาอื่นๆ และชักชวน ส่งเสริม สนับสนุน ให้บุคคลอื่นเห็นความสำคัญของการทำความดีต่อกัน	หลักธรรมสำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข <ul style="list-style-type: none"> - หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น สาราณียธรรม 6 อธิปไตย 3 มัจฉานนิชชา 5 อริยวัฑฒิ 5 โภคอาทิยะ 5 - คริสต์ศาสนา ได้แก่ บัญญัติ 10 ประการ (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง) - ศาสนาอิสลาม ได้แก่ หลักจริยธรรม (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง)
	22. เสนอแนวทางการจัดกิจกรรม ความร่วมมือของทุกศาสนาในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพปัญหาในชุมชน และสังคม

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม. 4-6	1. ปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีต่อสาวกสมาชิกในครอบครัว และคนรอบข้าง	<p>- ปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีต่อพระภิกษุ</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ การเข้าใจในกิจของพระภิกษุ เช่น การศึกษา การปฏิบัติธรรม และการเป็นนักบวชที่ดี ○ คุณสมบัติทายกและปฏิคาหก ○ หน้าที่และบทบาทของพระภิกษุ ในฐานะพระนักเทศน์ พระธรรมทูต พระธรรมจาริก พระวิทายกร พระวิปัสสนาจารย์ และพระนักพัฒนา ○ การปกป้องคุ้มครอง พระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในสังคมไทย ○ การปฏิบัติตนต่อพระภิกษุทางกาย วาจา และใจ ที่ประกอบด้วยเมตตา ○ การปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ ในโอกาสต่าง ๆ <p>- ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ การรักษาศีล 8 ○ การเข้าร่วมกิจกรรมและเป็นสมาชิกขององค์กรชาวพุทธ ○ การเป็นชาวพุทธที่ดี ตามหลักทิสเบื่องบน ในทิส 6 ○ การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครอง ตามหลักทิสเบื่องล่าง ในทิส 6

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ○ การปฏิสังขรณ์ตามหลักปฏิสังขรณ์ 2 ○ หน้าที่และบทบาทของอุบาสก ○ อุบาสกที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน ○ การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ตามหลักทศเบื่องหลัง ในทศ 6 ○ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก
	<p>2. ปฏิบัติตนถูกต้องตามศาสนพิธี พิธีกรรมตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ประเภทของศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> ○ ศาสนพิธีเนื่องด้วยพุทธบัญญัติ เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีเวียนเทียน ถวายสังฆทาน ถวายผ้าอาบน้ำฝน พิธีทอดกฐิน พิธีปวารณา เป็นต้น ○ ศาสนพิธีที่นำพระพุทธศาสนา เข้าไปเกี่ยวเนื่อง เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ ในโอกาสต่าง ๆ - ความหมาย ความสำคัญของคดิธรรม ในพิธีกรรม บทสวดมนต์ของนักเรียน คุณค่าและประโยชน์ของงานพิธี - พิธีบรรพชาอุปสมบท คุณสมบัติของผู้ขอบรรพชาอุปสมบท เครื่องอัฐบริขาร ประโยชน์ของการบรรพชาอุปสมบท - บุญพิธี ทานพิธี กุศลพิธี - คุณค่าและประโยชน์ของศาสนพิธี
	<p>3. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> ○ ชั้นเตรียมการ ○ ชั้นพิธีการ
	<p>4. วิเคราะห์หลักธรรม คดิธรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางศาสนา และเทศกาลที่สำคัญ ของศาสนาที่ตนนับถือ และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - หลักธรรม/คดิธรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญ และเทศกาลที่สำคัญในพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น - การปฏิบัติตนที่ถูกต้องในวันสำคัญ และเทศกาลที่สำคัญในพระพุทธศาสนา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
		หรือศาสนาอื่น
	5. สัมมนาและเสนอแนะแนวทางในการ ชำระรักษาศาสนาที่ตนนับถือ อันส่งผลถึง การพัฒนาตน พัฒนาชาติ และ โลก	- การปกป้อง ค้ำครอง ชำรงรักษา พระพุทธศาสนาของพุทธบริษัทในสังคมไทย - การปลูกจิตสำนึก และการมีส่วนร่วม ในสังคมพุทธ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม
และชำระรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม. 4 -6	1. วิเคราะห์และปฏิบัติตนตามกฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก	- กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญา เช่น ซื้อขาย ขายฝาก เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ กู้ยืมเงิน จำนำ จำนอง - กฎหมายอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับ ทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย - กฎหมายอื่นที่สำคัญ เช่น รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน กฎหมาย การรับราชการทหาร กฎหมายภาษีอากร กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
		- ข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญา สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กฎหมาย มนุษยธรรมระหว่างประเทศ
	2. วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้าง ทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	- โครงสร้างทางสังคม o การจัดระเบียบทางสังคม o สถาบันทางสังคม - การขัดเกลาทางสังคม - การเปลี่ยนแปลงทางสังคม - การแก้ปัญหาและแนวทางการพัฒนา สังคม

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. ปฏิบัติตนและมีส่วนสนับสนุนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และสังคมโลก	<ul style="list-style-type: none"> - คุณลักษณะพลเมืองดีของประเทศไทยและสังคมโลก เช่น <ul style="list-style-type: none"> o เคารพกฎหมาย และกติกาสังคม o เคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและบุคคลอื่น o มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น o มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ชุมชน และประเทศไทย o เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การปกครอง o มีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม o มีคุณธรรมจริยธรรม และใช้เป็นตัวกำหนดความคิด
	4. ประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และเสนอแนะทางพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมาย ความสำคัญ แนวคิด และหลักการของสิทธิมนุษยชน - บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศในเวทีโลกที่มีผลต่อประเทศไทย - สาระสำคัญของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน - บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน - ปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	5. วิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเลือกรับวัฒนธรรมสากล	<ul style="list-style-type: none"> - ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม - ลักษณะและความสำคัญของวัฒนธรรมไทย - การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย - ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมสากล - แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยที่ดำรง - วิธีการเลือกรับวัฒนธรรมสากล

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม. 4 -6	1. วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาการเมืองสำคัญที่เกิดขึ้นภายในประเทศ - สถานการณ์การเมืองการปกครองของสังคมไทย และสังคมโลก และการประสานประโยชน์ร่วมกัน - อิทธิพลของระบบการเมืองการปกครองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
	2. เสนอแนวทางทางการเมืองการปกครองที่นำไปสู่ความเข้าใจ และการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> - การประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ เช่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศต่าง ๆ - การแลกเปลี่ยนเพื่อช่วยเหลือ และส่งเสริมด้านวัฒนธรรม การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	3. วิเคราะห์ความสำคัญ และความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	- การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข <ul style="list-style-type: none"> o รูปแบบของรัฐ o ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์
	4. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	- การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การตรวจสอบโดยองค์กรอิสระ การตรวจสอบโดยประชาชน

3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนตามข้อกำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แล้ว โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 ยังได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาให้สูงขึ้น โดยมีกิจกรรมตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนท่ามะกาวิทวิทยาคม อำเภอ ท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 มีโครงการและกิจกรรม ดังนี้

- (1) โครงการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม
- (2) การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา
- (3) การจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
- (4) การบวชเณรภาคฤดูร้อน
- (5) การประกวดโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม
- (6) กิจกรรมทำบุญตักบาตรในโรงเรียน สัปดาห์ละ 1 วัน

(7) การสอนเสริมความรู้พระพุทธศาสนา เพื่อเตรียมสอบธรรมศึกษา

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนวิสุทธิรังษี อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 มีโครงการและกิจกรรม ดังนี้

(1) โครงการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม

(2) การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา

(3) การจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

(4) การบวชเณรภาคฤดูร้อน

(5) การประกวดโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

(6) การสอนเสริมความรู้พระพุทธศาสนา เพื่อเตรียมสอบธรรมศึกษา

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 มีโครงการและกิจกรรม ดังนี้

(1) โครงการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม

(2) การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา

(3) การจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

(4) การประกวดโครงการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

สรุปได้ว่า หลักสูตรและการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีเนื้อหาสาระว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตนเองเข้ากับสังคม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยได้กำหนดสาระสำคัญไว้ ได้แก่ 1) ด้านศาสนา ศิลปกรรม และจริยธรรม และ 2) ด้านหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม นอกจากนี้โรงเรียนต่าง ๆ ยังได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในลักษณะต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้สูงขึ้น เป็นต้นว่า โครงการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา

วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา การจัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนที่
เข้าเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 การบวชเณรภาคฤดูร้อน การประกวดโครงการเกี่ยวกับ
คุณธรรมจริยธรรม การกิจกรรมทำบุญตักบาตรในโรงเรียน สัปดาห์ละ 1 วัน และการส่งเสริม
ความรู้พระพุทธศาสนา เพื่อเตรียมสอบธรรมศึกษา ฯลฯ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี พบงานวิจัยที่
น่าสนใจ ดังนี้

1. งานวิจัยภายในประเทศ

สุภาวดี สองเมือง (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า

(1) นักเรียนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมี
พฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวทิตะ ความมีระเบียบวินัย
ความมีเหตุผล อยู่ในระดับสูง และมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ ด้าน
ความเสียสละ และด้านการประหยัด

(2) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
โดยรวม ด้านความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวทิตะ ความมีระเบียบวินัย ความมีเหตุผล และความ
เสียสละมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรรมมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวม ด้าน
ความรับผิดชอบ การประหยัด และความเสียสละ น้อยกว่านักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการ
หรือรัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(4) นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวม
และรายด้านไม่แตกต่างกัน

(5) นักเรียนเพศชายและเพศหญิง มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวม และรายด้าน
ไม่แตกต่างกัน

(6) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการอบรมเลี้ยงดูกับอาชีพผู้ปกครอง และวิธีการอบรมเลี้ยงดูกับเพศต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวม ด้านความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล และความเสียสละ อาชีพผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับเพศ ในด้านความรับผิดชอบ และอาชีพผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในด้านการประหยัด

ประเสริฐ บุญสันต์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนในเขตสะพานสูง” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมทุกด้าน คือ ด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกตัญญูกตเวที อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกพิจารณาเฉพาะด้าน พบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรม ด้านความกตัญญูกตเวที มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือด้านความประหยัด ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ โดยพฤติกรรมทางจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด

อภิรัตน์ ไชยอนันต์ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง “ค่านิยมและการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนยุคใหม่ ในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า

(1) เยาวชนมีการปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอยู่ในระดับมาก โดยการปฏิบัติด้านคุณธรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีความรู้สึกละอายในการกระทำผิด มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และปฏิบัติตนด้วยความสุจริต ส่วนการปฏิบัติตนด้านจริยธรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การตอบแทนบุญคุณของผู้ให้อุปการะ การไม่ลักทรัพย์ และไม่เบียดเบียนชีวิต และร่างกายของผู้อื่น และค่านิยมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การเคารพบูชา และสำนึกในพระคุณของพระรัตนตรัย การเห็นคุณค่าของตนเองด้านการประพฤติดี มีความขยันหมั่นเพียร และมีมานะอดทน

(2) เยาวชนมีความต้องการในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับค่านิยมอยู่ในระดับปานกลาง

(3) เยาวชนเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยของจริยธรรมและค่านิยมสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ฉัฐมน พันธุ์ชาติ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “การสร้างคู่มือการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมโฮมรูม สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนพณิชการราชดำเนินธนบุรี เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมโฮมรูมสามารถพัฒนา

ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมให้มีระเบียบวินัยด้านการแต่งกาย และความรับผิดชอบด้านการเรียนเพิ่มมากขึ้น และคู่มือการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้กิจกรรมโฮมรูม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาความมีระเบียบวินัยด้านการแต่งกาย และความรับผิดชอบด้านการเรียนได้

สุวรรณทร์ โรจน์ขจรนภาลัย (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8” ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ แต่มีบางความคิดรวบยอดที่อยู่ในระดับไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถของตนในการด้านการศึกษา การทำงานโดยไม่เลื่องงานและไม่ดูถูกงานที่สุจริต การตรงต่อเวลาในการนัดหมาย และการยอมรับผิดในการกระทำของตนในงานที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนชายและหญิงมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัญญา ประดิษฐ์บาทูภา (2548) ได้ศึกษาเรื่อง “ค่านิยมทางจริยธรรมของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 (หลักสูตร 5 ปี) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม” ผลการวิจัยพบว่า

- (1) นักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 (หลักสูตร 5 ปี) มีค่านิยมทางจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง
- (2) ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสนับสนุนมีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางจริยธรรม 5 ด้านของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 (หลักสูตร 5 ปี) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่าด้านความเมตตาคุณงามมี 6 ปัจจัย ได้แก่ เพศ สาขาวิชา ลำดับการเกิด รายได้ของผู้อุปการะ อาชีพของบิดา และการศึกษาของบิดา ด้านความซื่อสัตย์สุจริตมี 5 ปัจจัย ได้แก่ เพศ สาขาวิชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลำดับการเกิด และอาชีพของมารดา ด้านความขยันหมั่นเพียรมี 5 ปัจจัย ได้แก่ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพครอบครัว ลำดับการเกิด และการศึกษาของมารดา ด้านความมีวินัยมี 3 ปัจจัย ได้แก่ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และสภาพครอบครัว และด้านความอดทนอดกลั้นมี 8 ปัจจัย ได้แก่ ภูมิฐานะ สาขาวิชา สภาพครอบครัว ค่าใช้จ่ายส่วนตัวของนักศึกษา (ไม่รวมค่าที่พักอาศัย) การพักอาศัยกับบุคคลผู้อุปการะ รายได้ของผู้อุปการะ และอาชีพของมารดา

กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา” ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมของนักศึกษาอยู่ในระดับสูง 2) พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาที่อยู่ในระดับสูง มีจำนวน 7 ด้าน ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัคอดออม ความอดทน อดกลั้น ความยุติธรรม

ความรับผิดชอบ และความเสียสละ ส่วนพฤติกรรมทางจริยธรรมที่อยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 1 ด้าน คือ ด้านความมีระเบียบวินัย และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจริยธรรมของนักศึกษากับตัวแปร เพศ ชั้นปีที่ศึกษา และคณะที่ศึกษา พบว่า 3.1) เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางจริยธรรม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความยุติธรรม และด้านความมีระเบียบวินัย 3.2) ชั้นปีที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางจริยธรรม 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความขยันหมั่นเพียร และด้านความเสียสละ 3.3) คณะที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางจริยธรรม 1 ด้าน คือ ด้านความขยันหมั่นเพียร

ธัญพร บุญปลุกษ์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนในสังคมไทย : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร” ผลการวิจัยพบว่า

(1) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนในสังคมไทยโดยรวมและแต่ละด้านทุกด้านอยู่ในระดับสูง ซึ่งได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความมีเหตุผล ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที และด้านความเสียสละ

(2) เยาวชนเพศหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมโดยรวมสูงกว่าเพศชาย แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีเหตุผล ด้านความซื่อสัตย์ และด้านความกตัญญูกตเวทีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) เยาวชนที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความกตัญญูกตเวที และด้านความเสียสละแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(4) เยาวชนที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีด้านที่แตกต่างกันคือ ด้านความมีระเบียบวินัย

บุญเรือน เดิมสารทรัพย์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง” ผลการวิจัยพบว่า

(1) นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความสามัคคี ด้านความขยันหมั่นเพียร และด้านความยุติธรรม

(2) นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(3) นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(4) นักศึกษาที่ศึกษาในคณะที่ต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(5) นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(6) นักศึกษาที่มีรายได้ของครอบครัวต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

(7) นักศึกษาที่มีการประกอบอาชีพต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในภาพรวม และรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

โจนส์และเจมส์ (Jones and James, 1956, อ้างถึงใน ชันยพร บุญปฤกษ์, 2551, หน้า 28) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและความรู้เกี่ยวกับศีลธรรมของเด็ก” ผลการศึกษาพบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและความรู้เกี่ยวกับศีลธรรมต่ำมาก จึงสรุปว่าความรู้ทางศีลธรรมไม่ได้เป็นเครื่องประกันความประพฤติ เพราะมีองค์ประกอบอีกมากที่มีอิทธิพลในการชักจูงให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความกดดันทางสังคม ความรู้สึกของเด็กต่อตัวเอง ทำหน้าที่ครอบครัว และเพื่อนแสดงต่อเด็ก และความต้องการของเด็กในขณะนั้น

เยสเซน (Yessen, 1976, อ้างถึงใน ชันยพร บุญปฤกษ์, 2551, หน้า 28) ได้ศึกษาเรื่อง “ความแตกต่างระหว่างเพศที่มีผลต่อการพัฒนาทางจริยธรรม” โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 และนิสิตปริญญาตรีวิชาเอกจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมิชิแกน กลุ่มละ 30 คน ผลการศึกษาพบว่าความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงไม่มีผลต่อการพัฒนาทางจริยธรรม

โฮลสไตน์ (Holstien, 1976, อ้างถึงใน ชันยพร บุญปฤกษ์, 2551, หน้า 28) ได้ศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นและบิดามารดาของเด็ก โดยทำการศึกษาแบบระยะยาวช่วง 3 ปี” กลุ่มตัวอย่าง เป็นวัยรุ่นชาย และหญิง อายุ 13 ปี จำนวน 53 คน ที่มีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมระดับเดียวกัน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงในด้านเชื้อชาติ สถิติปัญญา ความสมบูรณ์ของครอบครัวของเด็กที่บิดามารดามีอาชีพอยู่ในสังคมชั้นกลาง และสูง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ภูมิหลัง โดยการเก็บข้อมูลครั้งแรกได้ทำการสัมภาษณ์บิดา มารดา พร้อมกับทำการทดสอบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก ผลการศึกษา

พบว่าเด็กวัยรุ่นหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3 เด็กวัยรุ่นชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 2 ต่อมามีการวัดซ้ำอีกเมื่อเด็กมีอายุ 16 ปี พบว่าวัยรุ่นชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4 ขณะที่วัยรุ่นหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3-5 ส่วนบิดามารดาของเด็กที่มีอายุช่วง 40 ปี พบว่า ส่วนมากมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 4 และชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมมากกว่าหญิง อีก 3 ปีต่อมามีการวัดซ้ำ ปรากฏว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของผู้ใหญ่ก้าวหน้าเข้ามาตรงข้ามกับเด็กวัยรุ่นชายและเด็กวัยรุ่นหญิงที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมก้าวหน้าเร็วมาก

ออสบรูคส์ (Ausbrooks, 1997, อ้างถึงใน เถลิงเดช นวรัตน์ ณ อุรุทยา, 2550, หน้า 32) ได้ศึกษาเรื่อง “ค่านิยมที่เด่นชัดของนักเรียนโรงเรียนเอกชน โรงเรียนแบบพิเศษ และ โรงเรียนรัฐบาล ในซานอันโตนิโอ รัฐเท็กซัส ” ผลการวิจัยพบว่านักเรียนจาก 3 โรงเรียนมีค่านิยมเด่นชัดที่สุด คือ ค่านิยมทางการศึกษา และรองลงมา คือ ค่านิยมทางด้านศีลธรรมซึ่งอาจจะมาจากสภาพครอบครัวของนักเรียนเหล่านั้นที่มีการอบรมสั่งสอน หรือปลูกฝัง ทำให้นักเรียนมีค่านิยม 2 ประเภท

คูเธอร์และฮิกกินส์-ดี อเลสซานโดร (Kuther and Higgins-D'Alessandro, 2000, อ้างถึงใน บุญเรือน เดิมสารทรัพย์, 2552, หน้า 77) ได้ศึกษาเรื่อง “ความเชื่อมโยงของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและการเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงของวัยรุ่น 1” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของการตัดสินใจโดเมนของพฤติกรรมที่มีความเสี่ยง การเกี่ยวข้องในพฤติกรรมที่มีความเสี่ยง และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นในเขตชานเมือง ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้โดเมนเกี่ยวกับพฤติกรรมต่อต้านสังคมสัมพันธ์กับการใช้เหตุผล และการเกี่ยวข้องมีขนาดปานกลาง เมื่อพิจารณาพฤติกรรมต่อต้านสังคมเป็นประเด็นส่วนบุคคลพบว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมไม่สัมพันธ์กันเช่นเดียวกับการเกี่ยวข้องกับการเสพติด แต่เมื่อพิจารณาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสพติดเป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรม พบว่า การใช้เหตุผลเชิงประเพณีนิยมที่มีมาก่อนเป็นตัวทำนายที่ดีกว่าการตัดสินใจส่วนบุคคลหรือแบบผสมผสาน โดยรวมแล้วนักเรียนพิจารณาว่า การเกี่ยวข้องในพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงเป็นการตัดสินใจส่วนบุคคลและมองพฤติกรรมต่อต้านสังคมเป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรม และพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมใน Just Community แสดงระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลมาจากคุณธรรมหรือค่านิยมทางจริยธรรมที่ฝังอยู่ในจิตใจ ซึ่งบุคคลยึดไว้เป็นกรอบความประพฤติของตนเองหรือนำมาใช้ตัดสินใจประพฤติของ

บุคคลอื่น ทุกสังคมมีความต้องการให้สมาชิกมีการประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง ดีงาม สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี และกฎระเบียบที่สังคมกำหนดขึ้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นจะต้องปลูกฝังคุณธรรมหรือค่านิยมทางจริยธรรมให้กับเยาวชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งสังคมไทยได้กำหนดให้มีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ เป็นคุณธรรมหรือค่านิยมทางจริยธรรมที่สำคัญของประเทศ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาเรื่อง “ค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี” โดยกำหนดตัวแปรในการศึกษา ดังนี้

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ ระดับชั้น ขนาดโรงเรียน อาชีพของครอบครัว รายได้ต่อเดือนของครอบครัว สภาพการอยู่อาศัย และประสบการณ์ในการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม/พุทธบุตร

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วยค่านิยมทางจริยธรรม หรือค่านิยมพื้นฐาน จำแนกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

- 2.1 ด้านการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
- 2.2 ด้านการประหยัดและการออม
- 2.3 ด้านการมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย
- 2.4 ด้านการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
- 2.5 ด้านความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์